

# SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE  
CUPRINZÂND BULETINUL SECȚIEI SOCIAL-ECONOMICE A „ASTREI“

Anul II

N-rii

46 și 47

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, M. Popovici, I. Lupaș,  
Onisifor Ghibu, M. Șerban, N. Ghiulea, V. C. Osvadă și Ion Clopoțel

CLUJ, DUMINECĂ 15 și 22 NOEMVRIE 1925

Număr

dublu

Lei 20

## C U P R I N S U L :

|   |                     |
|---|---------------------|
| PROBLEME SOCIALE: Institutul Social Român . . . . .   | N. Ghiulea          |
| POLITICA EXTERNĂ: Pactul occidental de garanție, tratatele<br>de arbitraj și garanția Franței . . . . .   | N. Dașcovici        |
| Acțiunea diplomatică a României . . . . .   | Ion Clopoțel        |
| ACTUALITĂȚI: Paradoxe (bacalaureatul) . . . . .   | Gavril Todica       |
| Pentru păstrarea portului nostru . . . . .  | Al. Iosof           |
| Mai multă grijă pentru școala satului . . . . .   | Horia Trandafir     |
| BIOPOLITICA: Astra medicală și biopolitică (planul de<br>activitate) . . . . .  | Dr I. Hațiegan      |
| PROGRESE ȘTIINȚIFICE: Evoluția gândirii matematice . .  | Dr Aurel Voina      |
| EUROPA CONTIMPORANĂ: Alegerile generale din Ceho-<br>slovacia . . . . .   | Dr P. Sergescu      |
| Scrisori din Paris . . . . .  | A. Kudrnač          |
| Scrisori din Berlin . . . . .   | Adrian Corbul       |
| Scrisori din Roma: Benito Mussolini . . . . .   | N. Bagdasar         |
| Scrisori din București . . . . .  | N. Buța             |
| BULETINUL „ASTREI“: Astra la sate . . . . .   | G. Vlădescu-Răcoasa |
| CRONICA MEDICO-SOCIALĂ: Biologia generală în învăță-<br>mântul medical. — Astra medicală și biopolitică. —<br>Actualitatea sifilisului ereditar. — Monografiile la sate   | Vasile C. Osvadă    |
| SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ: Industria forestieră.<br>— Camere de comerț minoritare. — Călătorii pe căile<br>ferate. — Bugetul poștelor. — Experți streini — Prie-<br>teni streini   | Dr A. Voina         |
| CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: Teatru („Prăbușirea“<br>de Ion Peretz; Turneul Maria Filoti: „Bizanț“ de<br>Mircea Rădulescu). — Cărți, reviste, ziare (Ș. Metes:<br>Moșiile Domnilor și boierilor din Țările române în<br>Ardeal și Ungaria; Cuvântul) . . . . .   | N. Ghiulea          |
| FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNALE: <i>Societatea româno-cehoslovacă „Jarnic-<br/>Bârsanu“.</i> — <i>„Cuvântul“.</i> — <i>Studentii comuniști.</i> — <i>Mari uzine noi la Berlin.</i><br>— <i>Standardul vieții în Germania.</i> — <i>Un chestionar interesant.</i> — <i>„Europa<br/>Contemporană“.</i> — <i>Teatrul de Vest.</i> — <i>Bibliografie.</i> | B. & B.             |



REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIATA UNIRII NR. 8  
Abonamente: pe un an 600 lei. — Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcțio-  
narii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt în-doite.  
În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an

# SOCIETATEA DE MAINE

REVISTĂ SOCIAL-ECONOMICĂ

**Comitetul de direcție:** V. Goldiș, D. Gusti, M. Popovici, Ioan Lupăș, Onisifor Ghibu, M. Șerban, N. Ghiulea V. C. Osvadă și Ion Clopoțel.

**Colaboratori:** T. Albani, D. Antal, N. Bagdasar, Axente Banciu, A. P. Bănuț, V. Bogrea, dr. L. Borcea, dr. Al. Borza, Tr. Brăileanu, N. Buta, O. Boitoș, I. Breazu, A. Buteanu, S. Cioran, Al. Ciura, A. Cotruș, I. Cristea, dr. E. Dăianu, N. Dașcovici, dr. Aurel Dobrescu, Silviu Dragomir, I. Duma, A. Esca, Mircea Florian, I. Flueraș, Vladimir Ghidionescu, N. Hoiescu, Ovidiu Hulea, dr. Daniil Ciugureanu, dr. Axente Iancu, dr. I. Iacobovici, Petru Ilcuș, Emil Isac, D. B. Ionescu, dr. Ioan Iosif, dr. Victor Jinga, Iosif Jumanca, dr. C. Lacea, I. I. Lapedatu, Victor Lațiu, dr. Aurel Lazăr, dr. A. Magier, ing. Macșai, Aug. Maior, dr. Sabin Manuilă, Simion Mehedinți, Ștefan Meteș, dr. Zaharia Munteanu, Teodor Neș, dr. Ion Nandriș, Sabin Opreanu, Zenovie Păclișanu, Horia Petra-Petrescu, Ecaterina Pitis, dr. Gh. Popovici, Septimiu Popa, Ghiță Popp, Constantin Popescu, dr. Gh. Preda, dr. Octavian C. Pușcariu, Sextil Pușcariu, dr. Cornel Radu, I. Rem. Anselme, Ion Iosif Schiopul, Valeriu Seni, dr. Gh. Sglimbea, Victor Stanciu, Vasile Stoica, dr. M. Șerban, G. Șerban, dr. Dom. Stanca, Fl. Ștefănescu-Goangă, Petru Suciș, Const. Sudețeanu, inginer Șuluțiu, Gavril Todică, D. Tomescu, Isaia Tolan, Vasile Vlaicu, dr. Aurel Voina, D. Voina, dr. Ion Voinea, T. O. Vornic, dr. N. Zigre.

## Reprezentanți în provincie:

Oradea-Mare: prof. Iosif Pogan  
Cernăuți: prof. dr. Vasile Gherasim  
Arad: dr. Gh. Rusu și Laurențiu Luca  
Alba-Iulia: prof. Horia Teculescu  
Blaj: prof. Alex. Lupeanu și Ștefan Pop  
Turda: prof. Teodor Murășanu  
Brașov: ziarist Vasile Munteanu  
Ludoșul de Murăș: protop. Romul Popa  
Lugoj: Pael Grecu, redacția „Cartea Satelor”  
Timișoara: ziarist Octavian David și Valeriu Linca  
Careii-mari: Ion Vida  
Zălau: prof. Ghergariu

Județul Făgăraș: preot Mircea Tomas (Tohanul-vechiu)  
Sibiu: prof. Gh. Maior și Elie Măgean  
Târgul-Mureș: Traian Popa  
Maramurăș: I. Bârlea și dr. V. Filipciuc  
Mehadia: Coriolan Buracu  
Hațeg: prof. Ștefan Gherman  
Sfântu-Gheorghe: dr. Ioan Popa  
Coahalm: protop. Emilian Stoica  
Beiuș: protop. Petru E. Papp  
Poiana-Sărată (Săcuime) pr. I. Rafiroiu  
Săliște: prof. Alex. Iosof  
Sighișoara: Șerban G. Șerban

În București: Gh. Vlădescu-Răcoasa  
În Paris: Adrian Corbul.

În Roma: N. Buta.  
În Berlin: N. Bagdasar.

SCHMOLL-PASTA  
CREMĂ RENUMITĂ DE GHETE — BRAȘOV

FABRICA DE PIELARIE  
GHETE, CURELE  
DE TRANSMISIE  
PIELARIE FINA

## FRAȚII RENNER

& Co.

S. A. — C L U J

ADRESA TELEGRAFICA:  
„ D E R M A T A ”

## „Cartea Românească”

Societate Anonimă București  
Capital Lei 50,000.000

Institut de arte Grafice, Editură și Librărie. Cărți didactice și literare, române și străine. Registre și furnituri de birou, rechizite de școală. Tipografie. Legătură, Steriotipie, Litografie, Turnătorie de litere, Cartonage. Confecțiuni de hârtie.

Secție specială de obiecte de artă, marochinerie, cristaluri, jucării, etc.

„Fotoglob” Atelier special de fotografie.

Direcțiunea: Bulev. Academiei 3-5,  
București.

Magazine de desfacere și Ateliere grafice

București: Bvd. Academiei 3-5, Cal. Moșilor 62-64 (Librăria Sfetea). Str. Șelari No. 12 (Librăria Joanițiu). Str. Paris No. 16 (Göbl-Rasidescu), Șoseaua Bonaparte No. 68-72.

SUCURSALE:

Cluj: Piața Unirii 7 și Calea Dorobanților No. 14-16  
Timișoara: Str. Eugen de Savoia No. 7 și Strada Tepeș-Vodă No. 2.

Societatea Afiliată: „Cartea Românească din Valea Târnavei” S. A. Diciosânmărtin.

## Trifoi și lucernă

Cumpărăm cași în anii trecuți orice cantități de  
semințe de trifoi și lucernă

pe lângă prețurile cele mai avantajoase.

Atențiune! Acelor proprietari, cari ne vor vinde nouă produsele lor, ne obligăm, ca să le decuscutăm (curățim de mătasă) gratuit a zecea parte din marfa vândută nouă, pentru a fi întrebuințată la viitoarea însămânțare

## BANCA CENTRALA, Secția Cereale CLUJ,

Strada Regina Maria Nr. 1-3.

# SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:  
ION CLOPOȚEL

REDACȚIA:  
PIAȚA UNIRII 8 - TELEFON 308  
CLUJ, DUMINECĂ 15—22 NOV. 1925

Anul II Nrii 46—47  
NUMĂRUL: LEI 20

## Institutul Social Român

În Martie 1918, pe vremuri de restriște, când trei sferturi din țară erau ocupate de dușmani, când printr'un tratat brutal ni se impuneau grele condiții de pace, în Iași, în orașul idealismului și sufletului românesc, s'au pus bazele unei *Asociații pentru studiu și reforma socială*. Sufletul acestei asociații era învățatul profesor de sociologie dela Universitatea din Iași, dl *Dimitrie Gusti*, iar în jurul său floarea intelectualității noastre, specialiștii eminenți în toate ramurile științei sociale.

În acele timpuri, neamul nostru ducea la gură cea mai amară cupă a suferinței sale. Din toate părțile se ridicau judecăți aspre contra acelor care au dus țara la marginea prăpastiei. Nu e vorba aci de acei cari făcuseră războiul, fiindcă ei nu făcuseră de cât să urmeze o poruncă a neamului acesta. Ci de aceștia, și ceilalți politicieni care au stăpânit țara fără omenie, fără ideal și erau vinovați de toate lipsurile, de toate scăderile, de toate suferințele acestei țări.

Fără pesimism și fără descurajare în fața grelei stări în care se găsea atunci țara, mănunchiul de specialiști dezinteresați asociați, oamenii de știință care nu urmăreau de cât binele și interesul general, au făcut solemn afirmarea că țara nu mai poate fi condusă ca până acum, fără cercetarea cinstită a realităților, fără competență, fără știință și fără ideal, de oameni politici, prin neprevăderea și nepriceperea căroră, țara ar mai putea trece, cum a trecut, din cataclism în cataclism, din suferință în suferință.

Fără utopism și neurmărind himere irealizabile și nefolositoare, acești specialiști și-au hotărât dela început ca fundament al acțiunii lor, cunoașterea precisă a realității, determinarea obiectivă a cauzelor

relelor organizări a societății și Statului românesc, și precizarea mijloacelor de îndreptare a relelor constatate.

Dar și fără a fi subjugați unui determinism social, care i-ar fi silit să stea să aștepte transformarea naturală a lucrurilor, acești specialiști au fost stăpâniți dela început de un puternic ideal, de o necesitate imperioasă de făurire a unei societăți mai bune, mai drepte în în locul celei prezente.

În fine, fără a aștepta ca timpul să le dea dreptate, și ca concluziile lor științifice să fie cu încetul adaptate de societate, pe calea obișnuită a difuziunii științifice, acești oameni de bine și-au luat singuri sarcina de a lumina poporul în chestiile sociale vitale și să-și impue, conducătorilor, vederile și concluziile lor.

Intemeiați, deci, pe *studiul realității*, urmărind neconținut un ideal de viață socială nouă, luptând în chip activ la impunerea concluziilor studiilor lor, și la realizarea gândurilor lor de *reformă socială*, și încrezători în puterea democrației, lucrând la educarea socială a maselor, acești specialiști au ridicat un steag, de care s'au legat speranțele tuturor doritorilor de mai bine și de ridicare, prin puterile ei, a țării lovite.

Dela întemeierea *Asociației pentru studiu și reforma socială*, supt impulsia muncii prodigioase a domnului profesor *Dimitrie Gusti*, întemeietorul și președintele ei, această instituție a crescut, a muncit, a dat roade minunate.

Secțiunile speciale, ale acestei Asociații, au lucrat cu râvnă, au dat uneori material legislativ prețios guvernelor, totdeauna au fost organe de critică obiectivă și competență, care au impus legiilor lor.

Iar organul ei științific „*Arhiva*

*pentru știința și reforma socială*“ a fost și este cea mai frumoasă mai serioasă și mai puternică publicație științifică românească.

„Asociația“ însă nu a avut totdeauna calea prea ușoară, și nu a avut numai prieteni. Piedici mari au trebuit învinse. Și aici iarăși un cuvânt pentru valorosul ei președinte. Fără tenacitatea, voința, abilitatea, și marele suflet al domnului *Dimitrie Gusti*, ea nici nu ar fi putut trăi. Și numai acei din jurul dsale pot ști cât i se dalorește pentru înfățișarea, conținutul și bogăția „*Arhivei*“, dela început până la sfârșit stăpânită de spiritul dsale savant, metodic, documentat, conștiincios și de gust.

Prătușirea puterilor centrale și apoi făurirea dintr'odată a României mari, au făcut pe mulți, care înainte aplaudau și încurajau eforturile „*Asociației*“, să uite nefericirile prin care trecuse altă dată, și care îi făcuse să vadă realitatea. Membrii *Asociației* nu mai păreau interesanți și nici lucrările lor atât de folositoare. România reușise și așa, putea foarte bine să se întoarcă la vechile practice. Nu mai era nevoie de reforme sociale, nu mai era nevoie de cercetări științifice, de specialiști incomozi și obositori, nu mai era nevoie de ordine și coordonare în muncă. Bunul simț, tradiția, fantazia, inspirația și mai ales eternul interes de partid erau de ajuns.

De cele mai multe ori, dacă nu totdeauna, legile erau alături de necesitățile reale ale țării, haotice și necordonate ca și mai înainte. Nu se mai uita nimeni la părerile *Asociației*. Acestea nu au adus puțină suferință întemeietorului *Asociației*, dar totuși el nu a disperat, și încă are încredere în izbânda desăvârșită a gândului său.

Cu toate acestea mulți din specialiștii *Asociației* au pătruns în viața

publică și au adus un suflet nou. Unii ocupă în administrație locuri de înaltă conducere, alții în politică au adus un spirit științific, care câștigă din zi în zi mai mult teren.

Asociația însăși a fost silită să îmbrace o altă haină, ajunsese la maturitate și astfel în Februarie 1921 a devenit *Institutul Social Român*.

Trecuse perioada eroică.

Noul institut și-a precizat și a-dâncit scopurile. Nu mai e vorba de idealism social, de reformă socială revoluționară, nici de educația socială a maselor. Scopurile, Institutului social român sunt:

a) Să cerceteze problemele științelor sociale și în special pe acelea privitoare la starea socială a României Mari;

b) Să facă, pe baza studiilor propuneri practice necesare pentru înfăptuirea operei de reformă socială în România Mare, cu excluderea oricărei preocupări de politică militantă;

c) Să procure membrilor săi precum și tuturor persoanelor pe cari le interesează chestiunile sociale, mijloacele de documentare a cunoștințelor în toate domeniile sociale;

d) Să contribuie la răspândirea cunoștințelor sociale.

Institutul social român este astăzi un serios institut de științe sociale, în totul asemănător cu institutele sociale din stăinătate.

Acțiunea sa de răspândire a cunoștințelor sociale în țara noastră este de o valoare netă, aduță. Conferințele sale sunt urmărite cu deosebit interes, iar tribuna sa e folosită cu mândrie nu numai de specialiștii români dar și de toți savanții străini, care doresc să facă României cunoscute ideile lor în chestiile sociale.

Ciclurile de conferințe organizate de Institutul Social Român vor face epocă în istoria culturii noastre.

Volumele care adună acele cicluri de conferințe:

„Noua Constituție a României“,  
„Doctrinile partidelor politice“ și  
„Politica externă a României“,  
ar face cinste celor mai prețioase biblioteci sociologice străine.

Planurile acestor cicluri, atât de metodic construite îmbrățișează toate chestiunile în legătură cu realitatea noastră socială. Volumele citate constituie cu adevărat tratate de politică românească, cu totul indispensabile aceluia ce vrea să cunoască viața publică a României.

Ciclul din anul trecut și acel din acest an se referă la viața socială a României de după războiu, iarși privită în chip complet în toate aspectele sale.

Pe rând, luate problemă cu problemă, Institutul Social Român va da publicului, sinteze desăvârșite și competente asupra tuturor chestiunilor ce interesează alcătuirea noastră socială.

Opera ce a întreprins-o Institutul Social Român, chiar dacă nu ar face de cât atât, îl consacără definitiv.

Ca încheiere a acestor reflexiuni prilejuite de apariția volumului „Politica externă a României“, ne simțim datori, în numele tuturor celor care se interesează de progresul studiilor sociale în România, să mulțumim domnului profesor Dimitrie Gusti întemeietorul și președintele Institutului Social Român, pentru munca luminată și devotată, pricepută și ordonată pe o care o pune în interesul general la această mare operă.

N. Ghiulea

## POLITICA EXTERNA

### PACTUL OCCIDENTAL DE SIGURANȚA, TRATATELE DE ARBITRAJ ȘI GARANȚIA FRANȚEI

Citind protocolul final de încheiere al conferinței dela Locarno, semnat la 16 Octombrie de dnii Dr. Luther și Stresseman (Germania), E. Vandervelde (Belgia), Ar. Briand (Franța), Austen Chamberlain (Anglia), B. Mussolini (Italia), Alex. Sczrynski (Polonia) și Dr. Beneș (Cehoslovacia), vezi imediat ordinea de importanță și caracterul actelor convenite pentru garantarea păcii și siguranței europene.

Dela început, protocolul precizează astfel scopul conferinței:

Reprezentanții puterilor semnatare s'au întrunit „spre a găsi, de comun acord, mijloacele pentru a feri națiunile respective de grozăvia războiului și a se îngriji de aplanarea pașnică a conflictelor de orice fel care s'ar ivi, eventual, între unele din ele“.

Se enumeră apoi, cele cinci acte internaționale asupra cărora s'a căzut de acord în scopul menționat și care sunt următoarele:

1. *Tratatul dintre Germania, Belgia, Franța, Anglia și Italia* (Anexa A)

2. *Convenția de arbitraj între Germania și Belgia* (Anexa B.)

3. *Convenția de arbitraj între Germania și Franța* (Anexa C.)

4. *Tratatul de arbitraj între Germania și Polonia* (Anexa D)

5. *Tratatul de arbitraj între Germania și Cehoslovacia* (Anexa E)

Aceste cinci acte parafate la data de 16 Oct. „ne varietur“ urmează să fie semnate în ziua de 1 Dec., spune protocolul final, la Londra, unde se vor întruni special reprezentanții puterilor interesate.

Astfel, concomitența încheierii tratatelor de arbitraj cu toți vecinii și

a pactului de garanție occidental, despre care vorbea oferta germană dela 9 Februarie 1925, apare realizată prin cele reproduse din protocolul final.

Dar cum la Locarno, s'a înfăptuit și o reînnoire a garanției franceze, pentru Polonia și Cehoslovacia, asupra căreia Germania n'a convenit în aceleași condițiuni admise pentru frontierele ei occidentale, protocolul ne arată și această parte a operei realizată prin formula următoare: „Ministrul de afaceri streine al Franței face cunoscut, că în urma tratatelor de arbitraj sus menționate, Franța, Polonia și Cehoslovacia au întocmit, de asemeni, la Locarno, proiecte de acorduri în scop de a-și asigura reciproc folosul acelor tratate. Aceste acorduri vor fi în chip obișnuit depuse la Societatea Națiunilor, însă chiar de acum dl Briand ține textul lor în copie la dispoziția puterilor aci reprezentate.“

În sfârșit, protocolul final menționează proiectul de scrisoare către Germania în privința rezervelor formulate contra Art. 16 din pactul Națiunilor, exprimă credința delegaților în realizarea destinderii morale dintre popoare, ca urmare a lucrărilor conferinței, și se obligă a colabora la opera dezarmării generale începută la Geneva, conform Art 8 din pact, și a cărei realizare este posibilă printr'o înțelegere generală.

Cuprinsul pactului occidental de siguranță.

Actul cuprins în prima anexă (A) a protocolului final este incontestabil cel mai important fiindcă, precum am văzut, el a provocat adu-

narea conferinței însăși prin inițiativa germană și hotărârea engleză de a lichida, odată, problema siguranței în Europa occidentală.

Menționăm din nou, că acest pact se referă la frontierele dintre Franța și Belgia deoparte, cu Germania de alta, Anglia și Italia figurând printre semnatare ca puteri garante față de părți.

Introducerea afirmă, iarăși, dorința de siguranță, precum și necesitatea deosebită a pactului fiind în joc asigurarea păcii în zona care a fost totdeauna teatrul marilor conflicte europene, — asigurare și mai mult necesară astăzi după ce a fost abrogată, la Versailles, neutralitatea perpetuă a Belgiei. Se subliniază că pactul acesta acordă garanții suplimentare în cadrul pactului Societății Națiunilor și a tratatelor astăzi în vigoare.

Puterile semnatare garantează individual și colectiv (Art. 1) *menținerea actualului statu quo teritorial* pe frontierele dintre Germania și Belgia și Germania și Franța, *precum și inviolabilitatea acelor frontiere așa cum au fost fixate sau după executarea tratatului de pace dela Versailles din 28 Iunie 1919, inclusiv respectarea dispozițiilor cuprinse în Art. 42 și 43<sup>1)</sup> din acelaș tratat privitoare la zona demilitarizată.*

Statele vecine pe frontiera garantată, Franța și Belgia deoparte, Germania de alta, *se obligă reciproc (Art. 2) să nu întreprindă nici un atac sau năvălire și n nici un caz să nu recurgă între ele la război.*

Cu alte cuvinte, un pact de neagresiune reciprocă, dar cu excepție în trei cazuri și anume când e vorba de: 1) exercitarea dreptului de legitimă apărare pentru a opune rezistență la încălcarea angajamentelor luate reciproc, ori ca răspuns la o flagrantă nesocotire a Art. 42 și 43 și când acesta ar constitui un act neprovocat; 2) exercitarea acțiunilor pentru aplicarea Art. 16 din pactul Națiunilor, adică o operațiune sancționatoare de caracter internațional și 3) de o acțiune pe

<sup>1)</sup> Al căror text spune: „Este interzis Germaniei de a menține sau de a construi fortificațiuni fie pe malul stâng al Riuului fie pe malul drept la Vest de o linie trasă la 50 km. la Estul acestui fluviu (art. 42).

„Sunt de asemenea interzise în zona definită la art. 42 întreținerea sau adunarea de forțe armate, fie în mod permanent fie în mod temporar, precum și orice manevre militare de orice natură ar fi ele și menținerea oricărei înlesniri materiale ale mobilizării” (art. 43).

temeiul hotărârii Adunării sau Consiliului S. N ori prin aplicarea Art. 15 al. VII din pact (libertatea de procedare a membrilor față de părțile în conflict când raportul Consiliului n'a fost admis cu unanimitate), dar și atunci sub rezerva ca acțiunea să fie pornită împotriva unui stat, care cel dintâi va porni la atac<sup>2)</sup>

Dar îndoitul angajament luat de părți prin cele două articole, *respectul și inviolabilitatea frontierelor și neagresiunea reciprocă*, nu este suficient pentru asigurarea păcii. Între State, mai ales vecine, ca și între indivizi, se pot naște și se nasc, deseori, neînțelegeri, a căror dănuire poate turbura pacea. De aceea Art. 8 din pactul renan stabilește modalități de aplanare pacifică și anume:

După epuizarea căilor ordinare de aplanare, tratativele diplomatice directe, părțile se îndatorează să supună:

1) *arbitrajului* orice neînțelegere privitoare la un drept contestat reciproc între părți;

2) *conciliațiunii unei comisii speciale* orice altă neînțelegere care, bine înțeles, n'ar preveni din contestații asupra unui drept între părți; și

3) *conciliațiunii Consiliului S. N.* conform Art. 15 din pactul dela Geneva, ca instanță de recurs, în cazul când părțile nu s'au mulțumit cu formula împăciuitoare a comisiei speciale de conciliațiune.

Cu alte cuvinte, pentru așa zisele conflicte *juridice* ivite din contestații asupra unui drept întemeiat pe tratate, convenții, uzanțe internaționale, sau decurgând din principiile dreptului internațional, se institue arbitrajul obligator pentru părți.

Cât privește celelalte conflicte și cele mai grave, așa zisele conflicte *politice*, pactul renan institue o instanță de conciliațiune specială, în primul grad înainte de a le duce la forul suprem creiat prin pactul Societății Națiunilor, la Consiliu. În modul acesta, prin înmulțirea organelor internaționale de aplanare, se

<sup>2)</sup> Amintim că raportul Consiliului admis cu unanimitate este obligator pentru toți membrii societății, chiar când unul dintre aceștia ar fi aliat cu Statul condamnat, prin concluziile acelui raport, într'un conflict oarecare. Când, însă, raportul n'a fost admis cu unanimitate membrii rămân liberi să se poarte cum vor socoti față de partea vinovată prin concluziile raportului. Iată, însă, că pactul renan condiționează această libertate de intervenție numai împotriva părții care ar porni război.

întârzie isbucnirea conflictelor și se câștigă timp pentru aplanare.

Metodele de aplanare pacifică menționate în Art. 3 din pact sunt dezvoltate și organizate prin convențiile speciale de arbitraj belgo-germană (Anexa B) și franco-germană (Anexa C), care au un conținut identic, precum vom vedea.

*Garanția pactului renan* ca și modul cum ea poate fi pusă în mișcare se cuprinde în Art. 4. Ea este dublă și aparține, în mod *gradat*, fiecăreia din părțile semnatare și Consiliului Societății Națiunilor, iar în anumite cazuri flagrante *concomitent* tuturor semnatarilor contra puterii care a violat angajamentul, precum și Consiliului.

În prima ipoteză, de garanție *gradată*, fiecare putere semnatură dacă socotește că s'a săvârșit o încălcare a Art. 42 sau 43 din tratatul de Versailles, are dreptul să aducă imediat cazul înaintea Consiliului Societății Națiunilor. Dacă din constatările făcute rezultă temeinicia acuzației, Consiliul avizează de îndată puterile garante care sunt obligate să intervină imediat în ajutorul Statului victimă a actului incriminat.

Într'adua ipoteză, de garanție *directă* și imediată, care devine, apoi, concomitentă cu a Consiliului S. N., este vorba de violarea flagrantă a Art. 2 din pactul renan sau 42 ori 43 din tratatul de Versailles. În asemenea ipoteză, *fiecare din puterile semnatare este obligată să intervină, fără a mai aștepta avizul consiliului* dacă s'a convins că, într'adevăr, violarea constituie un *act neprovocat de agresiune* și că

1) din cauza încălcării frontierei inviolabile, ori

2) a deschiderii ostilităților, ori

3) a adunării de forțe armate în zona demilitarizată, o acțiune imediată de ajutor este necesară în interesul păcii și al siguranței.

Evident că o asemenea intervenție imediată și directă, din partea puterilor garante, devine concomitentă cu acțiunea Consiliului care, pus la curent, se întrunește urgent, cercetează și ia hotărâri. Concluziile Consiliului admise cu unanimitate, în afară de părțile în conflict, sunt obligatorii pentru toți semnatarii pactului.

Garanția privește nu numai obligațiile din Art. 2, ci și pe acelea din articolul următor. Ea este stabilă astfel (prin Art. 5):

Când vre-una din cele trei puteri, Franța, Belgia sau Germania, refuză să se conformeze metodelor de aplanare

oare pacifică ori să execute o hotărâre arbitrală săvârșind violarea Art. 2 din pact sau contravine Art. 42 sau 43 dela Versailles, i-se aplică dispozițiile Art. 4 din pactul renan. În cazul mai puțin grav numai de refuz de supunere la metodele de aplanare pacifică sau la executarea unei hotărâri arbitrare, fără violarea Art. 2 din pact sau 42 ori 43 dela Versailles, atunci partea cealaltă interesată se va adresa Consiliului Societății Națiunilor spre a lua măsuri. Propunerile acestuia sunt obligatorii pentru toți semnatarii pactului.

Se precizează, deși parcă nu mai era nevoie, că pactul renan nu poate aduce, prin cuprinsul lui, nici o atingere drepturilor și obligațiilor ce rezultă pentru părți din tratatul de Versailles (Art. 5), după cum se afirmă, că el nu va putea fi interpretat ca o limitare a rolului pacificator al Societății Națiunilor și a libertății sale de a lua măsurile necesare păcii (Art. 7.)

Durata pactului renan este nelimitată, totuși fiecare putere semnatară poate previza cu trei luni înainte celelalte puteri pentru denunțare și, dacă printr-o majoritate de cel puțin două treimi, Consiliul dela Geneva, constată că Societatea Națiunilor oferă părților suficiente garanții, ca să nu mai fie nevoie de de pact, acesta va lua sfârșit după un an (art. 8).

Pactul renan nu impune nici o obligație Dominion-urilor britanice sau Indiei, afară de cazul când guvernele respective ar notifica dorința să adere la el (art. 9) Adică, se precizează că numai Anglia singură, fără imperiul colonial, s'a obligat prin pactul renan.

Data intrării în vigoare a pactului este negreșit, ca pentru orice act internațional, aceea a ratificării, dar cu o condiție în plus: după ce Germania va fi membră a Societății Națiunilor. Ratificările și actul original al pactului renan se vor depune la secretariatul S. N. dela Geneva de unde se vor libera părților semnatare copii certificate. (art. 10). Din această dispoziție cuprinsă în ultimul articol se vede mai bine legătura intimă, nedespărțită, ca și subordonarea operii dela Geneva în cadrul general al Societății Națiunilor.

#### Tratatele de arbitraj.

Textul acestora este identic în toate cele patru acte încheiate (B. C. D. E), dar fiind vorba de aplanarea pe cale de judecată arbitrală

a conflictelor juridice eventuale, a fost, firește, nevoie de câte un tratat aparte între Germania și fiecare din cei patru vecini, Franța, Belgia, Polonia și Cehoslovacia. Spre deosebire de pactul renan de garanție, în care găsim prezența laolaltă a cinci puteri, din care trei învecinate direct și două garante, în tratatele de arbitraj nu mai găsim, ca în toate actele de asemenea natură, decât două părți stabilind dinainte, între ele, modalitatea de aplanare pacifică a unor eventuale conflicte, de un anumit caracter, ce s'ar naște în viitor.

O singură deosebire cuprinsă într'un singur articol există între primele două „convenții“ de arbitraj (B. și C.) anexe directe ale pactului colectiv renan, acelea încheiate de Germania cu Belgia și Franța și ultimele două „tratate“ de arbitraj (D. și E.) încheiate tot de Germania, cu Polonia și Cehoslovacia, în afară și independent de pactul occidental de siguranță: art. 21. Primele două convenții au câte 21 articole, ultimele două au câte 22 și anume cel din urmă articol al acestora are un cuprins identic cu cel din urmă din celelalte, iar sub art. 21 ele cuprind o dispoziție asemănătoare acelor prevăzute în art. 6-7 din pactul renan, privitoare la respectarea drepturilor și obligațiilor, decurgând din tratatul de Versailles, precum și la intangibilitatea puterilor și misiunii pacificatorii a Societății Națiunilor.

Dar să vedem cuprinsul tratatelor de arbitraj.

Preambulul repetă considerațiile pacifice din introducerea pactului renan pentru a preciza, apoi, spre înlăturarea oricărei neînțelegeri asupra caracterului și misiunii arbitrajului între părți, că

1. „Respectul drepturilor stabilite prin tratate sau decurgând din dreptul ginților este obligatoriu pentru tribunalele internaționale“; și

2. „că părțile au căzut de acord pentru a recunoaște că drepturile unui Stat n'ar putea fi modificate decât cu consimțământul său“.

Cu alte cuvinte, la preciziunea respectării lui *statu quo* teritorial și a inviolabilității frontierelor occidentale stabilite la Versailles, cuprinsă în textul introductiv al pactului renan de siguranță, corespunde, în tratatele de arbitraj, afirmația categorică a respectului tuturor tratatelor în vigoare și a neputinței judecării arbitrare de a modifica aceste tratate prin atingerea drep-

turilor Statelor fără consimțământul lor prealabil.

Primele două articole arată rostul și întinderea de aplicare a procedurii pacifice instituită, dezvoltând și precizând principiul pus în art. 3 din pactul renan, de data aceasta și pentru puterile ce nu beneficiază de garanțiile acelui pact, Polonia și Cehoslovacia.

E vorba de orice neînțelegere când părțile și-ar contesta reciproc un drept și care nu s'a putut aplană pe calea obișnuită a tratativilor diplomatice. În asemenea ipoteză de conflict, părțile se obligă să recurgă fie la judecata unui tribunal arbitral, fie la Curtea permanentă de justiție internațională instituită pe temeiul pactului Societății Națiunilor. Se precizează că prin contestațiile privitoare la un drept trebuie să se înțeleagă în special acelea menționate în art. 13 din pactul Societății<sup>1)</sup>. Sunt scoase de sub aplicarea arbitrajului acestuia neînțelegerile provenind din fapte anterioare tratatului și care aparțin trecutului, după cum sunt excluse și toate neînțelegerile, pentru care se va fi prevăzut o procedură de aplanare specială prin alte convențiuni în vigoare între părți.

Osebit, însă de procedura arbitrală admisă între părți sau de recursul la Curtea permanentă de justiție internațională, conflictul *va putea fi supus*, prin acordul celor interesați, procedurii de împăciuire dinaintea unei Comisiuni internaționale permanente, instituită prin tratatul de față (art. 2) și denumită „Comisia permanentă de conciliațiune“.

Compoziția acestei comisii, procedura de recurs la ea, modalitățile pentru cercetarea neînțelegerilor și termenii de executare până la concluzia finală, inclusiv valoarea acestei concluzii față de părți, sunt amănunțit stabilite prin tratat în partea I (art. 4—15).

În rezumat, această Comisie este alcătuită din 5 membri numiți pe termen de trei ani prin mandat care se poate reînnoi: 2 dintre ei sunt numiți de fiecare parte dintre proprii ei cetățeni, iar ceilalți 3 de naționalități diferite, sunt numiți prin acordul ambelor părți ca și preșe-

<sup>1)</sup> Se socotesc primitoare de aplanare pe cale de arbitraj (art. 13 al II) toate neînțelegerile privitoare la: a) *interpretarea unui tratat*; b) *la orice punct de drept internațional*; c) *la realitatea oricărui fapt care, dacă ar fi dovedit, ar constitui ruptura unui angajament internațional și d) la mărimea sau felul reparațiunii datorită pentru o astfel de ruptură de angajament.*

dintele ales dintre toți cinci. În caz de neînțelegere asupra numirilor acestora, între părți, președintele republicii elvețiene va fi rugat să numească. Fiecare parte este liberă să se adreseze, sau direct sau după prealabilă înțelegere cu partea adversă, la Comisia de conciliațiune, care va încerca aplanarea numai sub condiția ca ambele părți să-i accepte concluziile. Comisarii naționali pot fi înlocuiți, de fiecare parte, în termen de 15 zile dela ducerea conflictului înaintea conciliațiunii, în vederea desemnării unei alte persoane mai competentă în materie, după cazuri.

Comisia va avea deplina libertate să facă tot ce va crede de cuviință pentru documentarea ei și aplanarea neînțelegerii, iar părțile se îndatorază a-i înlesni acțiunea aceasta, chiar pe teritoriile respective sub condiția respectării legilor locale în materie judiciară. Ea este datoare să termine cercetarea și să ajungă la o concluzie în maximum șase luni din ziua când a primit cererea de conciliațiune.

Comisia este obligată să întrebuițeze procedura contradictorie, iar cât privește restul dispozițiilor procedurale, dacă nu le poate stabili prin acordul unanimității membrilor, se va conforma dispozițiilor cuprinse în titlul III al Convenției dela Haga din 19 Octombrie 1907 (Comisiile internaționale de anchetă). Publicitatea lucrărilor este condiționată de asentimentul prealabil al părților, dar hotărârile se iau cu majoritatea voturilor afară de cazul când s'a dispus altfel prin tratat. Părților interesate li-se lasă libertatea de a-și numi agenți de legătură la Comisie, în afară de comisarul național, de a fi asistate în decursul desbaterilor de consilieri și experți proprii, precum și de a cere ascultarea oricărei persoane putând da o mărturie utilă cauzei după părerea părții. În sens invers, Comisia are facultatea să ceară explicații orale agenților, consilierilor și experților celor două părți, precum și oricărei persoane ce ar socoti util să fie ascultată cu asentimentul guvernului respectiv.

Dar, precum am spus, părțile, litere să accepte sau nu, concluziile Comisiei de conciliațiune, resping aceste concluzii, fie ambele în același timp, fie numai una dintre ele.

Ce se întâmplă în asemenea caz ?

Tratatul prevede că diferendul va fi supus, pe cale de compromis, deci iarăși după o prealabilă înțelegere, fie Curții permanente de

justiție internațională în condițiunile și potrivit procedurii stabilite prin statutul ei, fie unui tribunal arbitral în condițiunile și potrivit procedurii stabilite prin Convenția dela Haga din 18 Octombrie 1907 (titlul IV despre arbitrajul internațional). Dacă, însă, înțelegerea prealabilă dintre părți nu este posibilă, după un pre-avis de o lună, fiecare parte are facultatea să ducă neînțelegerea înaintea Curții permanente de justiție pe calea reclamației directe (art. 16)

Partea a doua a tratatului (art. 17—19) este cea mai interesantă prin rolul special dat Comisiei de conciliațiune, în neînțelegerile de orice fel, prin urmare și 'n afară de cele primitoare de deslegare arbitrală decurgând dintr'un drept, a căror supunere la judecata arbitrilor este, în cele din urmă, obligatorie, prin reclamația uneia dintre părți la Curtea permanentă de justiție, în condițiunile arătate. Dar și pentru asemenea conflicte, evident de caracter politic, rolul Comisiei de conciliațiune este tot facultativ pentru părți, ca și 'n conflictele juridice. După trecerea aceluiaș termen de o lună, dela concluziile conciliațiunii, dacă părțile tot nu s'au înțeles, fiindcă una dintre ele sau amândouă în același timp au respins formula de împăciuire propusă, atunci diferendul va putea fi dus, în mod obligatoriu la cererea unei părți, înaintea Consiliului S. N. care va decide conform art. 15 din pact<sup>2)</sup>.

<sup>2)</sup> Al cărui text, deși foarte mare, socotim interesant să-l reproducem, pentru înțelegerea chestiunii, în părțile care lămuresc procedura de conciliațiune a pactului :

„Dacă între membrii Societății se ivește o neînțelegere ce poate duce la rupătură și dacă această neînțelegere nu este supusă arbitrajului prevăzut la art. 13, membrii Societății convin s'o aducă înaintea Consiliului. În acest scop, e de-ajuns ca unul dintre ei să anunțe neînțelegerea Secretarului general care ia toate dispozițiile în vederea unei anchete și a unui examen complet.

„În cel mai scurt termen, părțile trebuie să-i comunice expunerea cauzei lor cu toate faptele respective și dovezile corespunzătoare. Consiliul poate hotărâ publicarea imediată.

„Consiliul se silește să obțină aplanarea diferendului. Dacă izbutește, el publică, pe cât va crede necesar, o expunere cuprinsând faptele, lămuririle corespunzătoare și termenii acestei aplanări.

„Dacă diferendul nu s'a putut aplană, Consiliul redactează și publică un raport, votat fie cu unanimitatea fie cu majoritatea voturilor, spre a face să se cunoască împrejurările diferendului și soluțiunile ce le recomandă drept cele mai drepte și mai bine potrivite cazului.

„Orice membru al Societății reprezentat în Consiliu poate de asemeni să pu-

În toate cazurile de conflict și pentru toate organele, de judecată arbitrală sau de împăciuire, menționate în tratat (tribunalul arbitral și Curtea permanentă de justiție sau Comisie de conciliațiune și Consiliul Societății Națiunilor) s'a prevăzut, precis, dreptul de a lua măsuri provizorii<sup>3)</sup> menife să asigure executarea sentinței arbitrale ori a aranjamentului de împăciuire propus, precum și să împiedice părțile de a săvârși vre-un act menit să agraveze sau să extindă conflictul (art. 19). Părțile recunosc prin tratat acest drept de a edicta măsuri provizorii, în favoarea organelor internaționale de pacificare, și se obligă să-l respecte.

Toate dispozițiile tratatului se aplică între părți și 'n cazul când un terțiu, o altă putere streină, ar avea vre-un interes în conflictul iscat (art. 20).

Despre ultimele articole 21 și 22 am vorbit la începutul capitolului acesta privitor la tratatele de arbitraj.

#### Tratatele de garanție cu Franța

Trecem acum la examinarea garanției franceze pentru celelalte frontiere germane rămase în afară de pactul renan, garantat de Anglia și Italia, garanție care, precum am arătat pe larg, a constituit una din principalele, dacă nu cea mai mare dificultate în tratativele dela Locarno.

Redactat într'un text identic de 4 articole, pentru Polonia ca și pentru Cehoslovacia, actul acesta, încheiat de Franța în afară de pactul occidental, deși concomitent cu el, poartă titlul de „tratată de garanție“.

Preambulul introductiv afirmă grija părților de a cruța Europa de război „prin sincera îndeplinire a angajamentelor luate astăzi (16 Oct. 1925 N. A.) în vederea menținerii păcii generale“ și proclamă hotărârea lor de a-și garanta reciproc binefacerea acestor angajamente „printr'un tratat încheiat în cadrul pactului Societății

blice o expunere a faptelor diferendului, precum și concluziile lui proprii“.

Alianțele următoare precizează valoarea raportului Consiliu, după cum a fost acceptat cu unanimitate sau majoritate de voturi, pentru ceilalți membri ai Societății, arată singura excepție dela competența conciliatorie generală și obligatorie a Consiliului și stabilește modalitățile prin care judecata unui diferend, poate merge chiar înaintea Adunării.

<sup>3)</sup> De altfel, Curtea permanentă de justiție internațională are chiar prin art. 41 al statutului ei dreptul de a lua măsuri conservatorii de drept, provizorii până la sentință.

Națiunilor și a tratatelor existente între ele<sup>4)</sup>.

Cuprinsul întregului tratat se rezumă în definitiv într'un singur articol (1) care spune că Franța și Polonia (sau Franța și Cehoslovacia) „în cazul când ar suferi vre-o nesocotire a angajamentelor stabilite astăzi, între ele și Germania, în scopul menținerii păcii generale, se obligă Franța și reciproc Polonia (sau Cehoslovacia) să-și dea imediat sprijin și ajutor procedând prin aplicarea art. 16<sup>5)</sup> din pactul Societății Națiunilor, dacă o asemenea nesocotire este însoțită de un recurs la arme ce n'ar fi fost provocat.

„În cazul când Consiliul S. N., hotărând asupra unei chestiuni adusă înaintea lui potrivit angajamentelor amintite, n'ar fi isbutit să i-se primească raportul de către toți membrii, afară de reprezentanții părților, în diferend, și când, fie Polonia (ori Cehoslovacia) fie Franța, s'ar vedea atacate fără provocare, Franța și reciproc Polonia (ori Cehoslovacia), procedând prin aplicarea art. 15 al. VII. din pactul S. N., își vor da imediat sprijin și ajutor”.

Art. 2 repetă preciziunea cuprinsă în art. 6—7 din pactul occidental de siguranță, reprodusă, în lipsă de un asemenea pact, în art. 21 al tratatelor de arbitraj C. și D. ale Germaniei cu Polonia și Cehoslovacia și prin care se spunea, precum am văzut, că tratatul de față nu aduce atingere drepturilor și obligațiilor părților ca membri în S. N. și nici nu va fi interpretat ca o diminuare

a misiunii acesteia în luarea de măsuri potrivite pentru asigurarea păcii. Prin acest text al art. al 2 se leagă întregul sistem de garanție adoptat la Locarno și se subordonează autorității supreme a Societății Națiunilor.

Ultimele două articole cuprind identice dispozițiuni, ca în pactul renan și'n tratatele de arbitraj, pentru depunerea și înregistrarea lor la Secretariatul general dela Geneva.

În total, deci, opera pacifică îndeplinită la Locarno se compune dintr'un pact de garanție occidental din două convenții de arbitraj decurgând direct din acest pact și garanțate prin el, oșebit de alte două tratate de arbitraj identice prin conținut, tot ale Germaniei cu vecinii, dar necuprinse și negaranțate prin acelaș pact.

În sfârșit, prin două tratate de garanție ale Franței cu aliatele ei Polonia și Cehoslovacia, independente de pactul occidental pus sub garanția anglo-italiană, dar legate cu ultimele două tratate de arbitraj ale Germaniei (D. și E.) și constituind pactul de garanție special acestora, — se încheie ciclul de 7 acte internaționale încheiate la Locarno.

Al optulea, protocolul final de închidere, le menționează pe toate aceste șapte acte, cum am văzut, ce deosebirea de situație creiată între ele, prin modul de enumerare, și cu amintirea proiectului de scrisoare pentru îndeplinirea făgăduelii dată Germaniei în privința interpretării art. 16 din pact.

#### O concluzie generală

O concluzie se impună dela sine din examinarea rezultatelor pozitive obținute prin actele dela Locarno.

În primul rând, rezultatul pozitiv și evident este *adoptarea sistemului pactelor de agresiune între toți semnatarii, cu garanții reciproce și generale de intervenție împotriva agresorului eventual, ca în pactul renan, sau numai cu garanții reciproce limitate între câte două părți față de terțiul agresor (Germania în speță) ca în tratatele de garanție ale Franței cu Polonia și Cehoslovacia.*

Cum, însă, *pactul de neagresiune prin el însuși nu rezolvă problema păcii internaționale dacă nu este completat prin arbitraj obligator pentru toate conflictele eventuale ce se pot ivi între state vecine, mai ales, — constatăm și adoptarea generală, pe toată linia, a arbitrajului ca o*

*completare a abandonării recursului la for.ă în diferendele internaționale.*

În ce privește atmosfera de război, cu deosebirile dintre învingători și învinși, Locarno a însemnat abandonarea definitivă a sistemului de inegalitate de tratament între Statele membre în comunitatea internațională. Fiind vorba și de apropiata intrare a Germaniei în Societatea Națiunilor, înlăturarea tuturor deosebirilor din vremea războiului era o consecință logică din punct de vedere juridic și moral al egalității perfecte dintre membrii Societății, după cum ea era și o condiție prealabilă de atmosferă pentru reușita sforțărilor pacifice întreprinse.

Din acest punct de vedere, formula unor ziare italiene că, la Locarno, și-a dat sfârșit Marea Antantă din vremea războiului, deși exprimă o realitate de fapte, exagerează, totuși, în formă cele ce s'au petrecut.

Fără să intrăm în examinarea de amănunt a avantajilor dobândite de fiecare semnatar în parte al actelor dela Locarno, vom conchide că toți au realizat avantajii pe urma acordului încheiat și că toți vor mai avea să realizeze, în viitor, noi avantajii din situația de pace și siguranță creiată prin conferința aceasta.

Cu rizicul de a fi prea optimiși, am adăuga chiar că și Statele neparticipante la Locarno, rămase în afară de beneficiile directe ale operii de pace și siguranță înfăptuită, vor avea să spere o ameliorare a situației lor decurgând indirect tot din actele încheiate la Locarno. Căci orice sporește siguranța europeană și consolidează pacea, este direct și indirect un câștig general pentru toate Statele sincer pacifice. Sub acest raport privite lucrurile, Locarno n'a fost numai un punct de sosire, un punct de atins, ci, precum s'a exprimat ministrul de externe polon dinaintea Dietei în expunerea făcută asupra conferinței, a fost mai curând punctul de plecare pe drumul păcii și al siguranței europene.

N. Dașcovici

#### Din Castelele Magnaților

am preluat spre vânzare

**mobile antice**

aranjamente complete de saloane, dormitoare, sufragerii

**GRATZ** Magazin de obiecte artistice

Cluj, Piața Unirei 8.



## ASTRA MEDICALĂ ȘI BIOPOLITICĂ

— PLANUL DE ACTIVITATE —

Prin intensificarea activității secției medicale, „Astra“ marchează începutul unei epoci importante în lupta pentru ridicarea nivelului sănătății fizice și morale și al intelectualității poporului român. Este incontestabil că de starea sănătății publice depinde în mare măsură progresul economic și avântul în orice domeniu de activitate omenască. Printr-o cât mai bună gospodărie sa țară s'ar putea conserva cu mai mult folos roadele așa de bogate ale natalității fertile a poporului român și s'ar asigura neamului forța numerică, fără care un popor nu poate ține pas în concurența vitală a celorlalte neamuri. Pentru a atinge acest scop, colaborează o serie de doctrine: medicina curativă, igiena preventivă, igiena socială și igiena nașunii. Din fericire medicina curativă este în plin progres. Prin numeroasele așezăminte spitalicești puse în slujba ei și înzestrate cu un personal medical destoinic, medicina curativă are puțința să-și vadă roadele imediate ale activității sale. Un număr mare de spitale bine organizate fără îndoială că traduce o atenție față de sănătatea publică, ridicând capacitatea de muncă a populației. Dar această capacitate fizică ar putea fi și mai mult potențată diminuând morbiditatea prin generalizarea măsurilor igienice.

În ceea ce privește igiena cu diferitele sale aspecte, statul singur nu poate acționa cu deplină eficacitate fără concursul conștient al societății, pe care o protejează. În materie de igienă e nevoie să existe în toate stratele sociale o concepție bine încheată; altfel eforturile sollicitudinii oficiale a statului sau rămân infructuoase sau nu dau roade în măsură drept proporțională cu munca desfășurată. De aceea pentru a sensibiliza populația față de instituțiile sanitare preventive ale statului, e nevoie de pregătirea igienică a maselor populare. Aici intră în joc societățile și organizațiile particulare. Societățile susținute din inițiativa particulară au darul, că pot acționa cu mult efect în sânul populației din care își recrutează membrii și cadrele conducătoare. Aceste organizații, prin organele lor de direcție, pot pătrunde mai adânc în sânul poporului, ale cărui pășuri le cunosc mai bine și pot

oferi cu mai multă eficacitate sprijinul lor.

„Astra“ are rădăcini adânci în popor. Mulțumită încrederii manifestate de populație în conducătorii săi, „Astra“, prin activitatea canalizată în cadrele secției sale medicale, are puțința să ușureze mult sarcina statului. Pentru o sistematizare cât mai perfectă a acestei acțiuni și pentru că există o oarecare linie demarcațională între cercul de acțiune al agendelor cu caracter medical și al celor cu caracter eugenic și biopolitic, „Astra medicală“ va trebui să acționeze prin două subsecțiuni 1. *subsecția medicală științifică* și 2. *subsecția eugenică și biopolitică*.

*Secția medicală* supraveghează materialul uman existent și face propagandă având sub egida sa boalele sociale și epidemiologia, igiena rurală și urbană și perfecționarea medicilor din jurul „Astrei“ prin cursuri speciale etc.

*Secția eugenică și biopolitică* s'ar preocupa mai ales de acele principii și organizări în cadrele statului, din a căror respectare ar rezulta un capital uman prezent și viitor în condiții optime, prin educația și organizarea societății în acest scop. Desigur că amândouă secțiile au multe laturi de activitate comună, sunt însă chestiuni, al căror caracter independent se diferențiază net.

Activitatea secțiilor trebuie să înceapă cu *pregătirea terenului printre intelectuali*. Medicii, cari contează ca un factor primordial în toată activitate viitoare a „Astrei medicale și biopolitice“ vor fi ținuți în curent cu planurile elaborate la centru, printr-o *publicațiune lunară, o revistă științifică*, redactată astfel, încât să poată fi pusă la îndemâna elitei intelectualilor specializați în alte domenii vecine cu igiena și medicina, ca oameni de stat, juriști sociologi, economiști, politicieni. Revista științifică ar fi organul comun al amânduror secțiile și ar păstra într'un echilibru potrivit măsura diferitelor probleme.

Pentru *grosul publicului intelectual* se impune *redactarea unei biblioteci portative*, scrisă după norme bine precizate prin colaborarea făcută prin invitații personale scriitorilor din diferite domenii. Biblioteca aceasta ar fi astfel întocmită, încât în 4—5 coale de tipar, format mic,

să se lămurească pe înțelesul oricărui intelectual o problemă vitală de interes general, dar care să aibă înrudire cu igiena și eugenia.

Paralel cu biblioteca *cărturarilor* ar apare o *bibliotecă de vulgarizare largă*, scrisă pentru poporul dela țară și pentru muncitorii industriali. Biblioteca aceasta va trebui să îndeplinească următoarele condiții: să fie scrisă pe înțelesul poporului, să fie atractivă ca aspect și ca execuție tehnică și să fie pusă la dispoziția oricui pe un preț derizoriu, chiar sub cost. Ar apare în mai multe zeci de mii de exemplare, 2—3 mii pt. fiecare despărțământ județean și s'ar distribui prin secretariatele viitoare ale despărțămintelor județene. Chestiunile pe cari le-ar trata sunt foarte numeroase.

Educația igienică a maselor populare se va face și prin intermediul *calendarului sănătății*, care va apare într'un număr mare de exemplare și se va împărți pretutindeni în populația rurală. Calendarul este cartea cea mai favorită a țaranului român, servindu-i ca o adevărată enciclopedie a vieții religioase și economice. Sfaturile igienice plasate în calendarul sănătății vor atrage atenția poporului asupra problemelor sanitare cu mai multă ușurință decât brușurile de popularizare cuprinzând exclusiv probleme de ordin igienic.

Pentru propaganda la sate prin conferințe însoțite de proiecțiuni luminoase și planșe explicative sau muzee ambulante se va căuta realizarea unei *conlucrări cu studenții în medicină*, pentruca în viitor conferințele organizate de studenți să nu mai coincidă cu manifestațiunile culturale ale „Asociațiunii“ sau ale altor societăți culturale.

Pentru stabilirea unor factori, cari influențează biologia socială se impune facerea unor *anchete sanitare* în diferite părți ale țării, pentru a depista condițiile de trai sau elementele antropogice și sociologice, cari determină anumite stări de lucruri. Rezultatele anchetelor, publicate sub formă de memorii, vor face parte din lucrările științifice ale secției.

Medicii cari acționează în cadrele „Astrei medicale și biopolitice“ vor avea nevoie de *cursuri de perfecționare* privitoare la combaterea mortalității infantile, tuberculoză, sifilis, paludism, alcoolism etc. Aceste cursuri se pot organiza grație concursului membrilor celor două subsecții. Cheltuielile împreună

nate cu deplasarea medicilor, materialul de învățământ etc. reclamă sume cari vor trebui luate în considerare în viitorul nostru buget.

Colaboratorii din cadrele „Astrei medicale și biopolitice” se vor întruni în fiecare an într-o *adunare generală* și vor discuta problemele importante și de actualitate privitoare la ridicarea nivelului salubrității publice prin „Astra medicală și biopolitică.” Problemele puse la ordinea de zi vor fi tipărite cu anticipație sub formă de *rapoarte* și se vor distribui din vreme membrilor, pentru a avea timp să reflecteze asupra lor, pentruca discuțiile să se facă într-o cât mai bună cunoștință de cauză. Afară de aceasta în fiecare an subsecția medicală pe de o parte și subsecția eugenică și biopolitică pe de altă parte vor publica câte un *buletin* al activității lor, care se va distribui participanților la Adunarea generală.

Activitatea exterioară pe județe se va desfășura după un plan comun elaborat dela centru. Centrul va pune la dispoziția despărțămintelor județene tot materialul necesar pentru propagandă. In cece privește publicațiunile, conferințele model, broșurile și afișele de propagandă, ele se vor furniza despărțămintelor tot de centrala secțiilor, pentruca să existe o unitate de acțiune, care să sintetizeze un maximum de utilitate.

Un mijloc foarte practic, de care e bine să facă uz propaganda, sunt *planșele* și *afișele* mari, colorate, distribuite în toate comunele și tratând despre diferite rele, cari bântuie populația. Afișele acestea ar avea darul să acționeze și asupra neștiutorilor de carte, deaceia trebuie să fie concepute într'un stil superior și executate cu măiestrie de pictori reputați. Pentru selecționarea materialului se impune instituirea unui concurs cu *premiu*. Un juriu compus din oameni competenți va aprecia valoarea și va decerne premiile. Planșele vor fi diseminate pretutindeni. Sistemul acesta de propagandă dă rezultate bune. Așa se explică, cum de Americanii împraștie an de an sute de mii de exemplare pentru fiecare din plăgile sociale.

Un alt punct important al activității „Astrei medicale și biopolitice” ar fi înzestrarea fiecărui despărțământ județean cu câte un *aparat de protecțiune, pentru filme și diapozitive* împreună cu material de propagandă optică. Pentru procurarea

acestor aparate indispensabile e nevoie de un fond de rezistență inițial, care în câțiva ani va putea fi amortizat grație beneficiilor rezultate din reprezentațiile cinematografice date de despărțămintele județene cu filme instructive sau din reprezentațiile date de actualele stabilimente cinematografice în beneficiul „Astrei medicale și biopolitice.”

*Muzele* ambulante de igienă și igienă socială, puericultură etc. rămân ca un deziderat, care-și așteaptă realizarea într'un viitor nu tocmai îndepărtat. Iar când fiecare despărțământ județean va avea la dispoziție câte un autocamion comod și spațios, ca să colinde din sat în sat, purtând muzeul ambulant și sala de consultații menită să servească ca loc de întâlnire celor

cari au nevoie de un sfat medical sau de un medicament uzual, „Astra medicală și biopolitică” va putea privi cu încredere roadele muncii sale altruiste.

Pentruca activitatea noastră să poată fi începută cu mai multă vigoare și pentru a avea cât mai mulți sorți de isbândă, pelângă concursul moral al medicilor grupați în jurul „Astrei Medicale și biopolitice” se impune și sprijinul material al membrilor săi activi, corespondenți și aderenți, pentruca intențiile schițate aici să poată fi îndrumate cât mai curând pe calea realizărilor practice.

Cluj, 1 Noemvrie 1925

Prof. Dr I. Hațiegan      Dr Aurel Voina  
Pre. editnt le secției      Secretarul secției

## Acțiunea diplomatică a României

De sub teacurile *Tipografiei Poporului din Sibiu* a văzut lumina zilei un interesant volum de politică externă, datorit d-lui V. V. Tilea. Intr'o întindere de mai bine de 200 pag. d. Tilea vorbește cu multă bogăție de amănunt despre evenimentele diplomatice și politice din vremea când ardelenii au avut rolul conducător în afacerile Statului (Noemvrie 1919 — Martie 1920).

D. Tilea îmbrățișează în toată amplexarea lor împrejurările externe între cari se găsea guvernul Vaida. Arată că România avea o situație dificilă, pentruca: Ungurii reușiseră a alarma toate cercurile confesionale ale străinătății cari erau ferm convinse că în Ardeal se comit acte de vandală față de minoritățile confesionale; 2) în chestiunea retragerii trupelor române pe linia Clemenceau, România a luat o atitudine de trăgănare (pg. 62—63); 3) Ungurii lucrau în vederea respingerii tratatelor de pace, ordonării de plebiscite și înfăptuirea comerțului liber (pg. 63—65); 4) Italia prin d. Nitti ne era nefavorabilă; 5) față de Rusia nu erau lămurite atitudinile aliaților ș. a.

Răzimat pe convorbiri particulare, pe texte de telegrame, voci de presă, documente și cărți de politică externă, d. Tilea dovedește că d. Vaida colaborând în mod intim cu cehoslovacii și jugoslavii și adresându-se în toată sinceritatea membrilor Consiliului Suprem, a obținut succese reale în ce privește recunoașterea Basarabiei și a angajat numeroase discuțiuni utile pentru rectificări de frontieră în Banat și în Maramureș în favoarea noastră.

D. Vaida a fost omul acțiunii perseverente și a putut para loviturile de

după culise ale Ungurilor și intrigile dintre aliați pentruca a fost un cunosător perfect al stărilor din partea Ungariei.

Și mai era ceva. Reprezentantul României fiind un fruntaș al provinciilor noi, inspira încredere deosebită cercurilor apusene. Explicarea dificultăților României găsea și mai multă înțelegere.

D. Tilea a făcut un lucru bun: materialul prețios desvălit din mulțimea de izvoare ce nu pot sta la îndemână publicului nostru, va trezi mult interes la noi. Cu răbdare și inteligență d-sa și-a făcut însemnări continue: acestea l-au ajutat să vadă clar prin desigur evenimentelor dela ordinea zilei. Descrierile despre întâmplările din cele 12 zile ale lunei Martie 1920 sunt extrem de prețioase. D. Tilea are superioritatea informației din sursă engleză.

Volumul d-lui Tilea dovedește simț și orientare politică. Tehnica îngrijită. Doar mulțimea greșelilor ortografice este supărătoare. In orice caz d-sa merită a fi felicitat pentru o carte atât de necesară.

Ion Clopoșel

De vânzare un  
**dormitor antic**  
compus din 9 bucăți mobile și o  
**sufragerie antică** la  
**GRATIZ**  
Magazin de obiecte artistice  
Cluj, Piata Unirei No. 8.

**DR AUREL NEGUȘ**  
avocăt, București Calea Victoriei 190

## EVOLUȚIA GÂNDIREI MATEMATICE

II.\*)

Deosebim, după filosoful și matematicianul francez P. Boutroux, trei epoce mari în dezvoltarea matematicii: cea antică, în care însumăm și epoca scolastică; renașterea științifică și până la începutul veacului al XIX-lea; epoca modernă care ține de pe la 1800 până acum.

Știința greacă are mai mult un caracter descriptiv. E istă atunci un ideal de perfecție, după care se credea că e întocmită lumea. Știința trebuia să se supună acestui ideal, de unde a urmat o împărțire a diferitelor capitole după cum se apropiau mai mult sau mai puțin de acest ideal. De pildă, în geometrie nu se admiteau ca linii perfecte decât dreapta și cercul. Curbele ovale, ca elipsa, ieșeau din domeniul științei de atunci, căci se depărtau de perfecția cercului. A fost totuși un învățat grec care s'a ocupat de curbe de genul elipsei: Apollonius. El a descoperit toate proprietățile mai de seamă ale lor și a pregătit rezultatele pe care le-au întrebuițat inginerii abia cu două mii de ani în urma lui pentru construirea de poduri sau de tuneluri. Dar, din punctul de vedere elen, lucrările lui Apollonius erau în marginea științei. Viața acestui învățat a fost o adevărată tragedie; hulit de știința contemporană, el își dădea seama de prețul proprietăților descoperite, dar n'a isbutit să atragă luarea aminte a celor din jurul lui asupra cercetărilor sale izolate. Iar după moartea lui, aceste preocupări s'au cufundat în uitare până când s'a simțit nevoia lor într'o altă epocă a dezvoltării omenirii. Pilda lui Apollonius trebuie să fie un îndreptar tuturor muncitorilor: să nu se lase desnețăduși de disprețul și tăcerea semenilor lor; să urmeze numai îndemnul conștiinței. Căci, făcând așa, ei pot aduce ceva nou omenirii și trebuie să vină ziua când silința lor va fi de folos urmașilor. Iar aceasta e singura adevărată răsplată a muncii și îndeplinirea rostului nostru pe pământ.

Prin urmare, Apollonius descoperise elipsa și proprietățile ei, dar, prin aceasta, nu era în curentul cel mare al științei antice. O probă mai mult despre acest fapt: azi, oricine se ocupă de astronomie știe că planetele descriu orbite care sunt elipse. Grecii vechi n'au primit cu nici un preț acest adevăr în știință, tocmai din cauza prejudecății lor asupra perfecției. Căci, pentru ei toate astrele erau corpuri perfecte „incorruptibile“, spre deosebire de corpurile de pe pământ care sunt supuse schimbării și morții, deci „corruptibile“. Prin urmare planetele, corpuri perfecte, trebuiau să se miște pe drumuri perfecte. Or curba perfectă pentru Greci eră cercul. Ca atare cei dintâi astronomi au declarat că planetele descriu cercuri în mișcarea lor în cer. Cu cât observațiile de astronomie se înmulțeau, cu atât ele arătau că drumul urmat de planete nu e un cerc. Lucrul cel mai simplu ar fi fost să se studieze curba și să se recunoască faptul că e o elipsă. Dar era de necrezut atunci ca un corp ceresc să umble pe un drum eliptic neperfect, urgisit de știință. Și atunci, s'au început complicările: învățații au presupus că planeta descrie un cerc, care

se învârtește, la rândul lui, astfel că centrul său descrie un alt cerc. Observațiile n'au întârziat să dovediască neadevărul acestei presupunerii. Ca urmare s'a mers mai departe pe aceiaș cale de raționament: planeta descrie un cerc, care se mișcă descriind un cerc așa că și acesta din urmă se învârtește în jurul unui punct fix. Și așa mai departe. Această îngrămădire de cercuri formează metoda numită a epiciclor, pentru explicarea mișcărilor cerești. Ea a dus la complicații extraordinare și n'a isbutit să facă să se cunoască alcătuirea bolței cerești. Numai cunoașterea principiului perfecției, atât de însemnat în geometria greacă, ne îngăduie să ne dăm seama de cauzele acestei greșeli de judecată.

De altfel, putem înmulți exemplele pentru sprijinirea afirmării că știința greacă prezintă o clasificare, o ierarhie a capitolelor, după gradul de apropiere de perfecția visată de filosofi. Ne vom mărgini să amintim două consecințe extreme trase de învățații greci, din acest criteriu al perfecției. Pentru Pitagora, făptura cea mai perfectă din lume e *unitatea*, căci din ea derivă toate celelalte; fiind elementul cel mai perfect, Pitagora a socotit *unitatea drept Zeul atotputernic al lumii*. De asemeni, pentru Platon corpurile cele mai perfecte din Univers sunt cele cinci solide geometrice regulate, care au toate muchiile și toate fețele egale între ele (tetraedrul, cubul, octaedrul, icosaedrul, dodecaedrul). Din cauza perfecției lor, Platon le-a socotit *Zeități*. Aceste concluzii par cu totul neînțelese unui om din timpul nostru. Pentru ca să le punem în adevărata valoare, trebuie să ne gândim la prejudecățile științei elene și în primul rând la convingerea lor că Universul derivă dintr'un plan perfect întocmit. Din această cauză, știința avea datoria să caute această perfecție; iar toate proprietățile descoperite formau treptele unei ierarhii, față de „perfecție“.

Această preocupare ne arată cât de departe e sufletul științei antice de acela al cercetărilor din zilele noastre. Când cercetăm în adevărata lumină nemuritoarele Elemente de Geometrie ale lui *Euclid*, ele capătă un alt înțeles. Euclid reprezintă în realitate încoronarea și sfârșitul unei epoci; el rezumă activitatea matematică a zeci de învățați mai vechi; iar opera lui măiastră e rodul muncii lui de o viață. Din cauză că a fost scrisă de un om matur pentru oameni cu spiritul ascuțit, Geometria lui Euclid prezintă multe greutăți pentru copiii care încep studiul ei. Căci fiecare vârstă își are nevoile ei specifice de cugetare: ceea ce pare evident unui începător, nu satisface de loc spiritul unui om deprins cu gândirea. Poate că ar trebui schimbat, în această privință, învățământul geometriei, înlăturând anume precauțiunile de rigurozitate în demonstrații, de care mintea începătorilor nu simte nevoie. În această chestiune, avem de însemnat un fapt paradoxal: Din cauză că a fost o carte extraordinar de bună și frumoasă, Geometria lui Euclid a depărtat dela studiul matematicii multe minți tinere. În adevăr, urmașii lui Euclid au fost cu totul subjugăți de strălucirea Elementelor lui. Ele li s'au părut ceva aproape supraomenească de frumos și deci ar fi fost un sacrilegiu să se atingă de ele. Și astfel, închegarea științifică a lui Euclid s'a moștenit

\*) Vezi S. d. M. no 45.

din tată în fiu, fără să se țină seama de faptul că preocupările științifice și filosofice ale omenirii s'au schimbat cu timpul, și uitând că mintea unui copil are nevoie de alt raționament, în general, ca aceea a unui om format. Dacă însă se explică începuturile geometriei punând în evidență cerințele filosofice ale timpului, reducând unele subtilități de demonstrație, Geometria lui Euclid rămâne încă opera de bază care desvăluie omenirii tainele matematicii și unul din monumentele gândirii științifice.

De altfel ceea ce s'a întâmplat cu Elementele lui Euclid din punct de vedere al înrăuririi urmașilor, s'a petrecut cu filosofia lui Aristotel. După cum vom vedea mai jos, sistemul filosofic al lui Aristotel a fost așa de admirabil, în cât a fost socotit, oarecum, de origină divină și întreaga știință și filosofie a luptat peste o mie cinci sute de ani ca să se scape de jugul farmecului operei aristoteliene și să închege știința modernă.

O cercetare cu băgare de seamă a Geometriei lui Euclid ne îngăduie să recunoaștem trăsăturile mai însemnate ale științei elene. Diferitele proprietăți sunt clasificate într'o ierarhie minunată: cele mai frumoase din punct de vedere estetic, sau cele mai strâns legate de figurile perfecte (simetrice, cercul, etc) sunt puse în valoare ca teoreme. Alte proprietăți mai puțin importante din acest punct de vedere, dar care ajută și conduc la găsirea teoremelor, formează lemele. Consecințele teoremelor se grupează în Corolare și Scolii. La început se găsesc expuse principiile admise de Euclid ca temelie a Geometriei: axiomele și postulatul faimos al lui. Totul e dispus în mod armonios ca într'un tablou. Grija frumosului și a perfecției se simte în așezarea fiecărui cuvânt. Cu mare dreptate, ilustrul matematician italian Volterra a putut să spună, la congresul de matematicieni din Strasbourg din 1920: „Euclid, care a sistematizat și unificat geometria, creată de înaintașii săi, era un savant; dar el avea în același timp simțul artistic care a făcut nemuritorii pe Homer și pe Fidias“.

Metodele lui Euclid sunt acelea ale unei cercetări directe a figurilor. Ascuțimea de spirit îngăduie descoperirea căii de urmat pentru fiecare categorie particulară de probleme. Gândirea e în necurmată lucrare; nu se dau tiparuri generale care să ducă la răspunsuri în mod mecanic, cu sforțare cât mai mică. Ceea ce interesează nu e numai rezultatul, ci și eleganța gândirii care pătrunde esența lucrurilor și descoperă, astfel, legături nebănuite la prima vedere. În scurt, e un procedeu de adâncire a examinării elementelor; P. Boutroux numește aceasta: *contemplare* a fapturilor matematice. În acest sens, matematica elenă e contemplativă. Până la știința renașterii, matematica a păstrat, în linii generale, caracterul de a fi contemplativă.

A urmat de aci că matematica elenă nu întrebuintează mișcările de figuri pentru demonstrarea proprietăților. Ea nu e dinamică (cum se numește în știință introducerea noțiunii de mișcare în raționamente); matematica antică e statică, adică se întemeiază în primul loc pe descrierea și examinarea aprofundată a fapturilor pe care le studiază.

\* \* \*

Considerațiile de până aci s'au aplicat mai cu seamă geometriei. Dar dacă analizăm întregul domeniu al matematicii grecești, vom ajunge la aceeași convin-

gere. Alături de studiul figurilor era acela al mărimilor. Punctul de vedere elen era tot contemplativ. Ei au scos din știință toate calculele. Algebra, care e azi la baza matematicii, nu era primită nici în marginea preocupărilor învățaților. Ea reprezintă mai mult o metodă de calcul decât un studiu descriptiv; și nu îngăduie o clasificare a materialului ei în baza unui anume criteriu de perfecție. De aceea a trebuit să așteptăm până în veacul al IX-lea după Cristos pentru ca un arab, Al Kwarismi, să publice cel dintâi tratat de algebră.

Grecii admiteau, ca obiect științific, numai studiul direct al mărimilor, al numerelor, adică *aritmetica*. Aci, numerele se bucurau de proprietăți magice, de perfecție. Se pare că printre cele mai de seamă erau numerele prime, care erau mai perfecte fiindcă nu admiteau nici un divizor. Apoi veneau chestiunile de divizibilitate, etc. Aceiași știință statică era și aritmetica, întocmai ca și geometria. Știința mărimilor care se pot combină între ele; știința, oarecum dinamică a numerelor, algebra, nu există pentru Greci.

În rezumat deci: matematica elenă avea două ramuri principale: studiul numerelor, aritmetica și studiul figurilor, geometria. Acest studiu era descriptiv, static și subordonat unui criteriu de perfecție.

\* \* \*

Matematica elenă intră adânc de tot în întreaga știință veche. Ea formă temelia oricărui învățământ. Platon scrisese pe poarta localului unde-și dezvoltă filosofia: „nimeni să nu intre aci dacă nu e geometru“. Ca atare, istoria gândirii matematice în antichitate e strâns legată cu cunoașterea evoluției științei în general și trebuie să ne oprim puțin asupra sistemului științific antic.

În această privință, Grecii ne-au dat cel mai minunat monument, pe care l-a produs vreodată gândirea omenească: sistemul lui Aristotel. Sintetizând toate cunoștințele fizice datorite înaintașilor săi, Aristotel a înghițit o teorie a lumii, perfect încheiată și unitară, o teorie atât de minunată în cât a fost socotită de natură dumnezeiască timp de peste cincisprezece veacuri. Ceeace a spus Aristotel, a fost literă sfântă pentru urmași până în apropierea Renașterii. Atât de mare e puterea cugetării adânci a filosofului Stagirit (Aristotel era din Stagira, de unde numele de Stagirit.)

În fizica sa, Aristotel reușește să instituiască cea dintâi *teorie* asupra universului. Acest prim exemplu de sinteză a îngăduit răspândirea științei în masse largi. De sigur că ideile lui Aristotel nu mai sunt primite de cercetătorii timpurilor moderne. De pildă, Aristotel desparte corpurile în două clase bine deosebite; cerești, vecinice și incorruptibile de o parte; de altă parte corpurile coruptibile, trecătoare, cele pământești. Noi știm azi că întregul sistem solar e compus exact din aceleași elemente ca pământul. Pentru Aristotel, fiecare corp are un *loc* în univers în care se găsește cel mai bine; tendința corpurilor e să atingă acest loc. De pildă, locul corpurilor grele e centrul pământului; de aceea când ridicăm o piatră și apoi îi dăm drumul, ea cade spre pământ, ca să se apropie de „locul“ său. Cât de departe suntem cu această teorie a locului, de gravitația universală. De altfel, forțele pe care le concepea antichitatea nu însemnau o constrângere bruscă, ci o tendință naturală pentru îndeplinirea unei mișcări. Corpurile cerești

nu se mișcau în baza legei gravitației; fiecare astru posedă un spirit, un înger, care-l conducea în orbita, drumul, pe care-l descria în cer. Cerul însuși era compus din mai multe bolți concentrice, care se învârtiau după impulsunea spiritului respectiv. Și așa mai departe; ne mărginim aci la înșirarea ideilor fizice aristoteliene. De sigur că principala deosebire față de concepția modernă a universului e despărțirea corpurilor în coruptibile și incoruptibile. A trebuit să vină Newton abia în veacul al XVII-lea d. Chr., care să asemene mișcarea astrelor cu căderea unei pietre. Ba, ceva mai mult, el a dedus legea gravitației universale pornind dela studiul mișcărilor cerești, așa că s'a putut spune cu drept cuvânt că a smuls din cer legea aceasta fundamentală, ca s'o aplice și pe pământ.

Prin urmare, fizica lui Aristotel nu mai prezintă pentru noi decât un interes istoric; dar nu ne putem da seama despre evoluția științei decât dacă ținem seama de ea.

Principiile expuse de Aristotel și sistemul său întreg au fost socotite de urmași ca un lucru infailibil. O civilizație întreagă se cristaliză în sistemul aristotelian și teoria eră făurită atât de minunat, în cât nimeni nu îndrăsnia s'o atingă. În aceste împrejurări a venit creștinismul. Știința continuă să rămână sub influența Stagiritului. Tot ceea ce încercau cercetătorii latini, arabi sau creștini, era să *comenteze* fizica lui Aristotel. Când observațiile noi nu se potriveau cu teoria, ei socotiau mai de grabă că simțurile lor îi înșeală decât că teoria prezintă lacune. Din această cauză m'ncea întregului ev mediu n'a dat rezultate văzute de toți. Savanții acestui timp, ai scolasticeii, se găseau în situația unui elev din zilele de azi care are o carte cu o problemă greșită. El rezolvă problema, dar când vede că rezultatul nu se potrivește cu cel din carte, reîncepe calculele, căci nu-i vine să creadă că greșeala e în cartea tipărită. Și numai după multe încercări, elevul se hotărăște să creadă că el are dreptate. Intocmai la fel, când un scolastic găsea o nepotrivire cu teoria aristoteliană, el o puneă pe socoteala lui și reîncepea cercetările. Atât de mare eră prestigiul lui Aristotel din cauza admirabilului sistem fizic ce clădise, în cât cincisprezece veacuri abia au putut ajunge ca să slăbiască încrederea în infailibilitatea lui.

Iar această răsturnare a venit de fapt din motive religioase. În adevăr, învățații creștini cunoșeau un domeniu revelat de Dumnezeu: adevărul religios, care nu trebuia discutat, ci crezut, întocmai ca în sfânta scriptură. Or, teologia lui Aristotel e păgână, deci în contradicție cu creștinismul. Puși să aleagă între creștinism și aristotelism, „doctorii“ creștini au decis, pentru întâia oară, că Aristotel nu are dreptate. Spărătura eră făcută. Încrederea în infailibilitatea lui Aristotel se sdruncină și atunci toate îndoelile adunate de veacuri din cauza nepotrivirilor între teorie și experiență și-au făcut loc cu vioiciune. În câțiva ani s'a sfârșit întreaga teorie care a ținut sub vraja ei atâtea veacuri omenirea.

Această sfârșare se poate asemăna cu o explozie violentă. Din toate părțile îndoelile învățaților se transformau în convingerea că Aristotel n'are dreptate. Am putea spune, cu o comparație ușor de înțeles, că sistemul aristotelian s'ar putea asemăna cu o învăluitoare sferică frumoasă, strălucitoare ca soarele, dar făcută din metal rigid, care nu se poate schimba ca

formă sau volum. Știința și filosofia scolastică, a evului mediu, fierbeau în năuntru al acestei sfere închise. Din afară, ochii grăbiți ai mulțimei nu luau în seamă munca și silința uriașă care se cheltuia în năuntru. Dar, când vaporii proveniți din fierbere au ajuns destul de puternici, a fost de ajuns o spărtură slabă în învelișul strălucitor, pentru ca vaporii să se arunce cu putere și să sfarme în mii de bucățele învălișul care-i strângea. Iar din sfera strălucitoare n'a mai rămas decât amintirea și o mână de sfărâmături ruginite.

Această izbucnire a științei noi, ca reacțiune împotriva aristotelismului, formează *renașterea științifică*. Ea apare ca o luptă aprigă, cu multe frământări, și a putut face să se uite, în câțiva ani, calmul senin și strălucitor al teoriei dărmate. S'a putut spune atunci că întregul ev mediu e o epocă de întunec, datorită creștinismului, care împiedică cercetările. Generații după generații au repetat această credință ca un adevăr pe deplin stabilit, făcând o nedreptate strigătoare la cer muncii modeste a atâtor scolastici învățați și desinteresați.

În realitate, cercetările noi au fost întârziate de aforitatea admirabilei teorii a lui Aristotel și a trebuit ca tocmai ideile creștine să slăbiască încrederea în Stagirit, pentru ca munca surdă a evului mediu să-și facă loc la lumină, dând Renașterea.

După cum sistemul lui Aristotel e încoronarea științei și filosofiei grecești, tot astfel renașterea științifică e produsul și încoronarea muncii scolastilor.

Odată cu Renașterea, începe o fază nouă în știință. În matematică, idei noi fecundază materialul cunoscut, dând o epocă de înflorire uimitoare.

### III.

E interesant de atras luarea aminte asupra faptului că evoluția matematicii e în strânsă legătură cu aceea a gândirii în general, a filosofiei. Trei învățați și filosofi mari, Descartes, Leibnitz și Newton au contribuit adânc la schimbarea orientării cugetărei; în același timp, ei au îmbogățit domeniul matematicii cu germeni trebuitori pentru creații noi. Căci principiile antice dăduseră tot ce se putea scoate din ele; matematica devenise un sistem încheiat, în care se puteau aduce numai perfecționări de amănunt. Era nevoie de un imbold nou și puternic, care să deschidă alte căi decât cele umblate și, astfel, să pună în mișcare pe cercetătorii oarecum amorțiți. Aceste elemente noi sunt, pe de o parte noțiunea de mărime „infini mică“, descoperită, prin considerații deosebite, în același timp, de Leibnitz și de Newton. Iar pe de altă parte, ridicarea metodei algebrice la rangul precumpănitor în știință, grație lui Descartes a fost unul din câștigurile fundamentale ale matematicii veacului al XVII-lea.

Studiul filosofiei lui Leibnitz ne îngăduie să ne dăm seama de munca intelectuală care a condus la descoperirea infiniților mici (pe care-i definim ceva mai jos). Filosofia greacă și întreaga religie păgână aveau o idee destul de vagă despre nesfârșit, despre „infini“. Zeii greci locuiau undeva pe pământ, în Olimp, și erau destul de asemănători oamenilor. Teologia creștină a obicinuit pe oameni cu contemplarea infinitului. Dar concepția cea dintâi despre infinit era oarecum cantitativă și statică. Nesfârșitul era închipuit ca o mărime fixă, nespun de mare. Pentru Leibnitz, infinitul e o noțiune mai mult de ordin

*calitativ*, decât cantitativ. Anume: infinitul nu e o mărime fixă, ci e calitatea de o fi mai mare decât orice mărime dată, oricât de mare ar fi ea. Prin această definiție, infinitul capătă o nuanță de continuă devenire, de mișcare; e un punct de vedere dinamic. Această concepție nouă, calitativă, a infinitului însemnează o schimbare din temelie a orientării gândirei și a științei.

În legătură cu noul fel de a considera infinitul, vom putea explica cum s'au introdus în matematică infiniții mici. În limbaj științific, ei se mai numesc și *câțimi diferențiale*. Dacă considerăm inversele a diferite mărimi — adică 1 împărțit cu mărimile respective — se constată că cu cât mărimea e mai mare, cu atât inversa ei e mai mică. Atunci, prin generalizare să formăm inversa noțiunii de infinit. Infinitul e, prin definiție, mai mare decât ori ce număr fix dat; ca atare, inversând, obținem o *câțime mai mică decât orice număr fix dat*. Această câțime este un infinit mic. Se vede ușor că și aci avem de a face cu o noțiune calitativă: o diferențială e o câțime variabilă, care are calitatea de o fi mai mică decât orice număr fix, oricât de mic ar fi el.

Considerarea acestor numere variabile, definite calitativ, îmbogățește domeniul matematicii cu o noțiune nouă menită să fecundeze toate ramurile științei. Greutatea cea mare era să se pătrundă bine caracterul elementelor noi și, mai ales, ca ele să fie introduse în calcule tot ca și numerele obicinuite din vechime. Această operă mare au săvârșit-o în același timp, fără să cunoască unul lucrările celuilalt: Leibnitz și Newton.

Trebuie să adăugăm aci că și în Evul mediu se întâlnește, la unii filosofi, noțiunea că infinitul e o câțime definită calitativ: mai mare decât orice număr fix, oricât de mare ar fi el. (Între alții, desvoltări de felul acesta au dat Albert de Saxa, profesor la Universitatea din Paris în veacul al XVI-lea, și Petrus Hispanul, care a fost mai târziu Papa Ioan al XXI-lea în veacul XIII-lea). Dar *sistematizarea* acestor elemente e opera Renașterii și constitue unul din motivele de glorie, în știință, a lui Leibnitz și Newton.

\* \* \*

Alături de concepția cea nouă asupra mărimilor, Renașterea ne-a adus o schimbare de punct de vedere fundamentală și în privința *metodei* în știință. Pentru aceasta, omenirea datorează recunoștință marelui Descartes. El e cel din urmă gânditor care a încercat să construiască un sistem al Universului, în genul lui Aristotel, pornind dela câteva date primite ca sigure. Descartes n'a ajuns să închege întregul său sistem fizic, care, de altfel, n'a putut rezista. Totuși, din frământările acestui cap genial, s'au precizat multe chestiuni de metodă științifică. În particular, în matematică el a introdus în locul de cinstă algebra, lăsată în umbră până atunci. Cercetând legile gândirei, Descartes a arătat că mintea omenească procedează prin compunerea de idei dela simplu la complicat. Exisă câteva idei, clare și distincte, care se impun spiritului ca adevăruri și realități evidente (Dumnezeu, mișcarea, întinderea). Aceste idei clare se combină între ele dând ca rezultat o idee mai complexă; din combinarea ideilor complexe, ne urcăm și mai sus în gândire, și așa mai departe. Acest procedeu de *construire* a adevărilor din ce în ce mai ascunse se aseamănă cu metoda principală a algebrei, după

Descartes. Deci întreaga gândire omenească e o operație analoagă algebrei și, ca atare, știința trebuie să urmeze o cale constructivă: să nu se mărginească la contemplarea faptelor pe care le studiază, ci să dea o însemnătate egală *metodei* de construit adevăruri noi din combinarea celor cunoscute. Descartes a aplicat acest principiu de construire algebrică, printr-o metodă unitară, a adevărilor în matematică. Or, partea din matematică, cea mai înaltă și subtilă în timpul Grecilor, era geometria. Descartes și-a propus să arate că chiar în această floare a gândirei, fala cugetării elene, se poate întrebuiți metoda algebrică, pentru înlocuirea artificilor ingenioase ale demonstrațiilor directe. Și astfel, a luat naștere Geometria analitică, care e o știință în care algebra permite aflarea, în mod aproape mecanic, a proprietăților figurilor geometrice. (Numele „analitică” se datorește faptului că algebra se numia analiză, în veacul al XVII-lea).

Prin urmare, impulsivitatea dată de Descartes matematicii se poate rezuma, în: introducerea algebrei pe picior de egalitate cu celelalte ramuri ale matematicii elene și ridicarea preocupărilor de metodă la locul de cinstă. Nu numai rezultatele sunt demne de interes, ci și metoda care îngăduie aflarea lor.

Grație lui Leibnitz și Newton, metoda algebrică s'a extins și la studiul câțimilor infinit mici (infinitesimale). S'a creat astfel algebra infiniților mici, care azi poartă în matematică numele de analiză (după numele care se dădea algebrei în veacul al XVII-lea).

În liniile cele mai generale, adausul pe care-l aduce Renașterea la matematica antică sunt preocupările de metodă, cercetările algebrice și studiul infiniților mici. Aceste trei directive au dus la roade neașteptate: în o sută și cincizeci, de ani s'au descoperit mai multe adevăruri decât într'un spațiu de timp înzecit. Un entuziasm de nedescris a cuprins pe matematicieni: Euler sistematizează mecanica și algebra, potrivit descoperirilor lui Newton și Descartes. „Principiile filosofiei naturale” ale lui Newton au arătat că mecanica poate fi îmbrăcată în forma matematică, o pleiadă de matematicieni din veacul al XVIII-lea s'au silit să meargă mai departe în sistematizarea legilor mișcării; ei voiau să înlocuiască principiile lui Newton cu un singur „principiu universal” (D'Alembert, Maupertuis, etc.), Lagrange împinge până la perfecție sistematizarea mecanicii, creând Mecanica Analitică, rămasă până azi în forma pe care i-a dat-o acest matematician. Aplicând ideile lui Newton la explicarea sistemului solar, Laplace alcătuiește Mecanica cerească. Toată această înșirare de opere, arată că domeniul matematicii se mărește cu o ramură nouă: știința mișcării (mecanica). Aceasta se datorește tot descoperirii infiniților mici, căci toate relațiunile matematice care se deduc din fenomenele de mișcare sunt relațiuni în care intră și câțimi diferențiale; în matematică ele se numesc ecuațiuni diferențiale. Ca atare, crearea analizei infinitezimale — în care se studiază și ecuațiile diferențiale — a atras incorporarea mecanicii în rândul științelor care îmbracă haina matematică.

Inchegarea algebrei, a analizei și a mecanicii sunt roadele cele mai de seamă a activității matematice din intervalul de la mijlocul veacului al XVII-lea până la sfârșitul veacului al XVIII-lea. A fost un timp de muncă îndârjită, entusiastă și răsplătită de rezultatele cele mai frumoase. Era un fel de beție de muncă.

Epoca aceasta are un caracter bine deosebit de cea antică; acum matematica are un caracter *constructiv* (după numirea întrebuițată de P. Boutroux).

Aci trebuie să mai insistăm puțin asupra acestei clasificări. Am vorbit mai sus de procedeul de a găsi adevăruri noi prin construcția de adevăruri mai simple, cunoscute. S'ar putea obiecta că și în geometria greacă o teoremă nouă se obține din adevărurile cunoscute din teoremele din nainte. Totuși există o deosebire de punct de vedere: procedeul elen era mai mult deductiv; consecințele se înșirau pe cale de deducție logică; iar demonstrațiile directe cereau multă efortare de gândire pentru descoperirea căii care duce la rezultat. Din potrivă, metoda algebrică, constructivă, introdusă de Descartes e o metodă care reduce la minimum efortarea de gândire. Odată ce datele problemei sunt bine puse, procedeele de calcul automat, conduc la rezultate, prin juxtapunere de operațiuni, care nu cer o demonstrație deductivă.

Bine înțeles, nu trebuie să credem că există o barieră de netrecut între cele două puncte de vedere:

contemplativ și constructiv, sau între cele două epoce. În veacul al XVIII-lea se întrebuițau metode directe asemănătoare cu cele din antichitate, și invers. Dar, în caracterizarea epocelor, s'a ținut seama numai de aspectul general al științei, în evoluția ei istorică.

Pe la începutul veacului al XIX-lea matematica constructivă dăduse tot ce se putea aștepta dela ea. Rezultatele obținute erau așa de numeroase încât amenințau să transforme știința într'un adevărat haos, dacă nu erau coordonate. Pe de altă parte, problemele noi care se pun, de pildă de fizică, se isbesc de greutatea nebănuite. Un fel de oboseală și descurajare cuprinde pe matematicieni. Știința ajunsese într'o fază asemănătoare cu cea din vremea renașterii: se aștepta descoperirea de elemente noi, care să deschidă alte orizonturi cercetărilor. Trebuiau nu descoperiri de amănunt, ci o schimbare temeinică de punct de vedere. Se prevedea ivirea unui epoci noi în matematică, epocă în care ne găsim și în ziua de azi.

Dr. P. Sergescu.

## Paradoxe

— Bacalaureatul —

Nu s'a introdus bine bacalaureatul și a și ajuns odios. Probabil e iarăș vr'o imitație servilă a stărilor din Apus. O maimuțarie simplă. Câțiva bărbați, dintre conducătorii învățământului, îl aprobă. Dar până acuma nu am aflat nici un părinte, care să nu l deteste.

Și în adevăr, puține șicane s'au putut născoci, cari să tortureze mai aspru părinții pentru că-și lasă copiii să termine liceul.

Dar să procedăm ceva mai metodic și să analizăm îndemnurile cari s'au invocat și se invoacă pentru introducerea bacalaureatului.

„Băieții de azi - ni-se spune - nu învață, nu muncesc, nu se pregătesc serios pentru învățământul superior. Trebuie să-i cernem. Trebuie să alegem mălura din grâu“.

Dar atunci cum se face că băieții din cei buni, din cei supramijlocii, cad cu duiumul și scapă mulți din cei slabi, din cei submijlocii? Nu se degradează prin aceasta, toată instituția, la rolul unei loterii de peșimă specie?

Oricum am învățat și suci chestia, rămâne fapt indubitabil, că profesorii, cât de mediocri, mai bine își pot cunoaște elevii în curs de 1—8 ani, decât membrii comisiilor examinatoare, în curs de câteva zile.

Dacă ar cădea numai elevii slabi nu am zice nimic. Dar trebuie să avem în vedere băieții supra-mijlocii, cari se nenorocesc prin loteria nesocotită.

„Dar insituația e îndreptată și contra profesorilor slabi“ - ne spun mai departe protagoniștii bacalaureatului.

De ce să se spargă în capul părinților mediocritatea profesorilor? Pentru sanare e indicat alt remediu: reducerea liceelor la proporția profesorilor destoinici. E anomalie a înființa și susținea școale medii, în sarcina contribuabililor, spre reducerea publicului și spre ruina părinților.

Ca ultim argument se accentuiază necesitatea dezvoltării clasei noastre mijlocii și teama de a ne proletariza.

Până la proletarizare va mai curge multă apă pe Dunăre, chiar de s'ar supraîncărca toate universitățile și școlile noastre superioare. Ori încotro ne aruncăm privirea, constatăm lipsa de oameni. Acolo e navigația, acolo sunt căile ferate, acolo e poșta și telegraful, acolo sunt interpretările industriale: pretutindeni lipsesc oamenii. Nu ai de unde să-i alegi. În lipsa celor buni, tolerezi și pe cei slabi. Iată de ce, instituțiile nu pot progresa.

Se va zice imediat, că absolvenții de licee dau asalt asupra facultăților de drept!

De fapt, e un simpton trist năvala la drept și abandonarea celorlalte facultăți. Înmulțirea absolvenților de drept însemnează în viața practică înmulțirea proceselor și dispariția dreptății.

Dar cărmuitorii poartă vina acestei deraieri. Dela cap se strică peștele.

Un avocat poate câștiga azi cel puțin cât zece profesori, cât zece șefi de gară. Înainte de războiu nu

era disproporția aceasta. Poftescă Statul și facă dreptate în salarizări, aducându-le în proporția scumpetei. Momentan se vor îndemna mai mulți bacalaureați să alerge și la alte facultăți, nu numai la cea de drept.

Până atunci, greutatea vieții îndeamnă pe tineri spre advocatură lucrativă, spre medicină și încâtva spre inginerii, în detrimentul celorlalte cariere științifice.

De intelectualizarea țării să nu ne temem. Mai degrabă să ne îngrozim de întunec și ignoranță.

Ar fi crimă și absurditate să înăbușim avântul tărânimii de a-și da copiii la licee. Normalizați salariile muncitorilor intelectuali — domnilor dela cârmă — ușurați traiul studenților universitari și veți vedea că automat vor fi mai frecventate toate facultățile.

Fără regularea, pornită de sus, instituția bacalaureatului, cu trântirea elevilor buni și trecerea elevilor slabi, cu învinuirea profesorilor, cât pe drept, cât pe nedrept, mărește haosul și nemulțumirea generală, în loc să aducă lumină și mulțumire. Unde mai punem celelalte disensiuni cu formarea comisiilor? Unde mai punem migrațiunea costisitoare a elevilor, pe timpul examenelor cari ne lasă impresia că nu comisiile ar fi pentru elevii, ci elevii pentru comisiile!

Voiu dovedi de altă dată, că întreg învățământul secundar e prea încărcat cu materii de prisos și nu aplică de loc principiul energetic: „cu minimul de energie maximul de efect“.

GAVRIL TODICA

## EUROPA CONTIMPORANA

## Situatia politică în Cehoslovacia

In preajma alegerilor generale

Cehoslovacia trăește acum o viață politică intensă. Disolvarea Adunării Naționale, survenită la 16 Octombrie și pregătirea alegerilor generale cari vor avea loc Duminică 15 Noembrie, dau activității interne un colorit interesant. Abundența de liste, bogăția de manifeste, îndârjirea luptei, dar cu toate acestea impresionanta ordine și disciplină, ce domnesc pretutindeni, fac din pregătirea alegerilor un riguros examen de civilitate și maturitate, pe care poporul cehoslovac îl trece cu succes.

Dar lupta e cu atât mai interesantă cu cât la ea participă tot ce e matur în Cehoslovacia, tot ce e major, fără deosebire de sex, atât femeile cât și bărbații alegători, civili și militari, îndârjindu-se în prezentarea superiorității candidaților lor și aceasta mai ales, când se știe că votarea se face pe liste, nu pe indivizi.

O mică incursiune în viața politică din republica Cehoslovacă, prezintă destule laturi de interes. Fostul parlament fusese ales în Aprilie 1920 pe o perioadă de șase ani și cu toate că nu implinise o legislatură complectă a fost dizolvat. Cauze multiple au impus aceasta și dintre ele evident au primat cele interne. Cei dintâi cari au emis ideea disolvării au fost social-democrații. Ei susțineau că parlamentul nu mai corespunde opiniei actuale a alegătorilor și deci trebuie întărit cu forțe noi, spre a putea rezolva un întreg complex de probleme de ordin economic și social.

De altfel în opoziție cu protecționismul vamal pentru agricultura națională al agrarienilor, socialiștii cereau suprimarea taxelor vamale la importul cerealelor. Deși, în scurtul timp de după război, s'au realizat în Cehoslovacia reforme democratice sociale importante, cu deosebire în chestiunile de asigurare socială, socialiștii s'au arătat nemulțumiți, cerând noi reforme.

În altă ordine de idei a provocat o oarecare disensiune și atitudinea sovăelnică, chiar separată de opinia majorității, a clericalilor în conflictul guvernului cu Vaticanul pe chestiunea comemorării reformatorului și luptătorului național, Ion Hus.

Singurul partid, care mai sprijinea ideea menținerii actualului parlament, era acela al naționaliilor-democrați.

Viitoarele alegeri, au fost fixate la 15 Noembrie, zi de Duminică, pentru a nu se pierde o zi de lucru. În aceeași zi se vor efectua alegerile pentru ambele corpuri.

Data fiind amplexarea ce se dă alegerilor, e deci explicabil de ce e greu de prevăzut rezultatul. Din frânturile vechilor partide s'au creiat două noi grupări. Parte din intelectualii și funcționarii de stat, unii foști membrii ai partidului național-democrat de sub șefia lui Kramář, au format „Partidul național al muncii”. Partidul agrarian (republican) a născut alt mugur: partidul agrarian-conservator, alcătuit din marii proprietari. În acest amalgam de opinii și de variante de opinii este greu de văzut clar, iar cele trei scrutine, care asigură totalizarea diferențelor de voturi rezultate în provincie, pentru a oferi noi scaune beneficiarilor sistemului, împiedică și mai mult pronosticarea.

Nemulțumiri sunt multe. Chiar salariații de stat cari sunt vre-o 300.000, pot provoca un curent defavorabil actualei coaliții, știut fiind că guvernul și fostul parlament nu au reușit încă să rezolve vechea problemă a majorării apunamentelor. N'ar fi exclus prin urmare, ca extremiștii de dreapta (clericali și conservatorii) și de stânga (comuniștii) să câștige teren cu toată soliditatea coaliției. Se prezintă, doar, în fața alegătorilor și alegătoarelor în toată țara, nu mai puțin de 29 liste, din cari abea 12 sunt cehoslovace pure. Restul listelor sunt două comuniste, 7 germane, 3 maghiare, 2 evrești, 2 ucrainiene (în Rusia subcarpatică), și una poloneză în Teșin.

Numărul total al alegătorilor este actualmente aproape 7 milioane (bărbați și femei) din 14 milioane de locuitori din cât are Cehoslovacia. În fosta cameră numărul deputaților era numai de 288. De fapt Constituția prevede 300. Restul de 12 deputați cade pe districtul Teșin și provincia Rusia Subcarpatică a căror chestiune de deli-

mitare a frontierelor încă nu fusese rezolvată.

Pentru orientare, este interesant să notăm situația vechilor partide în fostul parlament: deputați

|   |    |
|---|----|
| Partidul social democrat cehoslovac . . . . .                   | 55 |
| „ republican rural cehoslovac (agrarian) . .                    | 42 |
| „ socialist (național) cehoslovac . . . . .                     | 25 |
| „ național-democrat cehoslovac . . . . .                        | 22 |
| „ popular (clerical) cehoslovac . . . . .                       | 21 |
| „ comunist (secția cehoslovacă a internaționalei din Moscova) . | 19 |
| „ popular slovac (autonomist) . . . . .                         | 11 |
| „ comunist independent cehoslovac . . . . .                     | 8  |
| „ profesional al claselor mijlocii . . . . .                    | 6  |
| Partide minoritare:   |    |
| Partidul social-democ german                                    | 28 |
| „ agrarian german (Uniunea agricultorilor) .                    | 13 |
| „ național german . .   | 12 |
| „ popular creștin-social german . . . . .                       | 9  |
| „ național-soc. german  | 5  |
| „ liberal-democ. german   | 2  |
| „ creștin-social maghiaro-german . . . . .                      | 6  |
| „ social-democrat maghiaro-german . . . . .                     | 3  |
| „ țărănesc maghiar . .  | 1  |

Din acest tablou un lucru reiese evident: opinia generală sprijină încă ideea guvernelor de coaliție cari au dat rezultate apreciabile pentru progresul vieții de Stat și cari sunt inevitabile în situația actuală politică. Partidele cari au deținut conducerea, și o dețin încă de peste cinci ani, pe baza majorităților parlamentare, sunt: 1 social-democrații, 2. agrarienii, 3. național-socialiștii, 4. național-democrații și 5. clericali, cari cu greu vor putea fi majorate. Formația coaliționistă a cabinetului își va adăoga poate reprezentanți și ai altor partide, dar probabil nu se va schimba.

Cu spiritul liberal, în care se desfășoară întreaga campanie electorală, cu corectitudinea pe care fiecare partid și-o impune și cu sistemul electoral dela Praga e bine să ne oprim aici fără a schița o părere sau nădejde, lăsând ca urnele să-și spună cuvântul.

A. Kudrnak



## Scrisori din Paris

**Insemnătatea faptelor diverse — Sinuciderea lui Max Linder — Excesul de plăceri omoară — Morfinomanii — Nevoia unei vieți interioare — Natura nu cunoaște echitatea, ci armonia**

Sunt mulți așa ziși intelectuali, cari mărturisesc cu un fel de mândrie, că faptelele diverse din ziare, n'ar ști să-i intereseze. Oamenii aceștia nu au de sigur instinctul filozofic. În realitate, viața nu trebuie disprețuită în nici una din manifestările ei. Faptele nobile sau ignobile, frumusețea și urâtenia, sublimitatea și josnicia, fac toate parte din natură; și dacă moralisții clasează evenimentele în bine și în rău, știința biologică, din potrivă, le absoarbe la o altă, pentru studiul imparțial al cunoașterii vieții. Tot astfel, ploaia de toamnă, care-mi bate la geamuri, sub cerul cenușiu al Parisului, este tot așa de indispensabilă sau mai bine zis fatală, cuprinsului unui an ca și radioasa primăvară, a cărei amintire mă obsedează cu soarele ei de aur și cu pașiștele-i verzi.

Cele mai multe din faptele diverse sunt, în mod firesc, sângeroase și tragice. Ele sunt în viața societății ceea ce sunt ploile și vijorul, în durata unui an. Omenirea nu este interesantă numai prin aspirațiunile ei către bine dar și prin svârcolirile ei în rău. O lege implacabilă și vastă, cere ca fiecărei calitate să-i corespundă un defect. Această lege se numește armonia, sau legea dispensației.

Și am văzut efectele ei citind azi dimineață în ziare sinuciderea lui Max Linder și a soției lui De Max Linder ați auzit de sigur; el este celebrul actor de cinematograful și umbra-i comică proiectată pe ecran a făcut să rădă până acum, milioane de inși.

Omul acesta, tânăr încă, celebru milionar — gazetele spun că numai anul acesta, a câștigat un milion de franci în patru-zeci și cinci de zile — omul acesta, zic, și-a curmat zilele, fără nici o cauză serioasă. Se rostește cuvântul neurastenie, dar termenul acesta nu are de fapt nici un sens. El se aplică acolo unde lipsește oamenilor un cuvânt precis, neurastenia lui Max Linder se poate numi de fapt morfinomanie, căci fostul actor de cinematograful, se dedea acestei funeste patimi la care a convertit-o și pe tânăra-i soție, o delicioasă americană, cu care s'a însurat după mai multe aventuri romantice, pe care ziarele le-au revelat la vreme.

Neurastenie, morfinomanie, acești termeni poartă de fapt un alt nume: excesul! Caracteristica cea dintâi a omului este, vai, fragilitatea sa, deci vulnerabilitatea. Căci dacă geniul uman, crează mijloace de a alina durerile,

cum sunt morfina sau cocaina bunăoară, tragicul destinului omenesc voește ca aceste remedii să servească în bine ca și în rău. Și vulnerabilitatea omului, o constatăm mai ales în neputința sa, de a suporta bucuriile prea mari, ca și durerile prea mari. Într'un caz și în altul, ele devin esces.

Și să nu credeți că se îndură mai ușor excesul de fericire decât excesul de suferință. Pe Max Linder l'a doborât o viață prea facilă, prea abundentă în evenimente fericite. Omul acesta nu mai avea nimic de dorit și aceasta este îngrozitor. Avere, iubire, sănătate, celebritate, el avea de toate în mod disproportionat, ori ce s'ar zice cu meritele lui. Este probabil, este sigur, că nici un ideal mare, că nici o viață interioară profundă nu avea care să-l fi ferit de excesul de ori ce natură ar fi el. Căci inși cari nu poartă în ei o lume secretă, în care nu se reflectează nici unul din misterele vieții și a le morței, cari nu știu să priceapă admirabila și imensa armonie a firei, inși aceștia sunt desarmați și față de bine și față de rău. O prea mare facilitate a vieții, ca și o prea mare suferință, îi fac nesimțitori, Sensibilitatea lor se paralizează, Dubul lor puțin profund, se blazează în cazul unui exces de fericire, sau se consternează, în cazul unui exces de durere. În ei se întinde un gol complet; și ne mai fiind în stare să îndure, nici bucuria nici jalea, ei își caută un refugiu în moarte. Acesta a fost cazul lui Max Linder. Săturarea de bucurii l'a făcut morfinoman, după cum morfioman, devine și un bolnav care îndură în carnea sa, suferinți intolerabile, Căci este în viață o lege numită, legea contrasturilor identice care fac ca același aspect să fie datorit unor cauze diferite. Așa se aseamănă aurora cu apusul de soare, primăvara cu toamna crepusculul cu zorile de zi, după cum un sinucigaș din exces de plăceri, ca Max Linder, se aseamănă cu unul care se sinucide din prea mare suferință.

Într'adevăr, nu trebuie disprețuite faptele diverse de prin ziare. În brutalitatea lor, ele conțin miezul filozofiei omenești. Și lumea simte aceasta din instinct, când vre-o sinucidere senzațională sau vre-un asasinat tragic ne preocupă, fără să vrem. Cine știe ceti printre rânduri, își dă seama, că învățămintele care se pot recolta din faptele diverse, trec dincolo, de multe ori, de însemnătatea unui fapt cotidian. Sinuciderea lui Max Linder, bunăoară

sugerează reflecțiuni diverse. Ea ne învață nu numai că trebuie să ne înarmăm printr'un ideal intern în contra excesului de fericire, dar și că natura cunoaște, dacă, nu justiția, cel puțin armonia. Câți nefericiți a căror viață e o povară, nu s'ar fi simțit, dacă nu consolați, cel puțin alinați, aflând că unii oameni suferă până la sinucidere de prea mare fericire. Căci natura, or cât de nesimțitoare am crede-o, față de măruntele svârcoliri omenești, întinde asupra tutulor lucrurilor, o misterioasă și discretă egalitate. Armonia ei năvălește dincolo de bariera slabelor noastre percepțiuni. Care dintre noi poate spune ce rost are în univers cutare suferință sau cutare bucurie omenească? Adevărul este că lumea pentru noi intră întregă în cercul simțurilor noastre; dar dincolo de ele, se întinde o altă lume cu mult mai vastă, pe care nu o putem cunoaște. Ea se reflectează numai în mod vag, în bruma subconștientului nostru. Să căutăm deci a desvolta în noi, cât mai mult posibil, această viață internă, compusă din inponderabile, cari singură ne pune în legătură cu o existență transcendentă. Astfel se va forma în noi o ocrotire intangibilă, față de binele și răul extern, de micile fapte, vesele sau crude, duioase sau meschine, cari compun în aparență, traiul nostru de fiecare zi.

Sinuciderea lui Max Linder, pe care publicul parisian o comentează cu atâta fiteres, sub cerul mohorât de astăzi, de alungul bulevardelor, la terasele cafenelelor, și prin apartamente, ne dă acest învățământ.

*Adrian Corbul*

### Bibliografie

Au apărut în biblioteca „Semănătorul” dela Arad:

Elena Farago: Scrisori. („Biblioteca Semănătorul” No. 93.) Prețul Lei 5.

Ion Montani: Valul care trece (Biblioteca „Semănătorul” No. 95-96.) Prețul Lei 10.

Ștefan Meteș: Moșiilor Domnilor și boerilor din Țările române în Ardeal și Ungaria. („Biblioteca Semănătorul” No. 83-84.) Prețul Lei 10.

Ștefan Meteș: Relațiile Mitropolitului Andrei Șaguna cu Românii din Principatele Române. („Biblioteca Semănătorul” No. 97.) Prețul Lei 5.

**Dr. IOAN POP**  
ADVOCAT  
BUCUREȘTI, STR. ANTIM, 1 BIS

# Scrisori din Roma

Benito Mussolini

Cetitorii „Soc. de Măine“ își amintesc, că în n-rii cei mai recentți ai revistei am încercat să schițez în câteva linii fugare conținutul *etic și rațional* al revoluției fasciste. Continuând, în articolul de față îmi propun să prezint personalitatea care-i stăpânește adâncimile și lărgimea: *la figura del Duce*.

Premii dela început (ținând seamă de nota, care însoțește articolul al doilea), că nu urmăresc alt scop decât acela de-a *informa* deoarece fenomenele politice, originale, pe care le zămislește pânțele bine-cuvântat al Istoriei Universale, sunt *psichologie de rasă*, iar nu produse ale *logicei unicersal-valabile*; de unde acest aviz categoric tuturor „amatorilor“ superficiali: *sunt inimitabile*. Adevărata politică fiind *artă* iar nu *calcul* meschin, „creațiile“ politice sunt întocmai ca literaturile mari: bunuri umane *bine localizate* temporal și spațial.

\*

Concep omul politic, sau cu un cuvânt mai cunoscut „bărbatul de stat“, ca un ales al Instinctului Național, ca un *mire* al Destinului istoric particular. Unora, aceluia poate, cari admiră în Europa modernă un *orologiu precis*, unul care a ajuns a *mechaniza* totul, până chiar și sufletele oamenilor, li se va părea un *anachronism* — căutarea de eroi. Totuși, în chaosul de teorii, în această perioadă de activitate febrilă a tiparelor, care împinge uneori pe cei „slabi de înger“ în marginea desperării, clima, realitățile geografice ale unui teritoriu național binecaracterizat și, ca o consecință firească a acestora acel produs complex, care se numește *rasă*, ne mai păstrează încă destule surprize; din capacitatea de expresie a factorilor istorici înșirați mai țâșnește din timp în timp *omul-simbol, personalitatea tip*, acele suflete tari, cari recunosc un singur superintendent moral: *Fatum-ul*, iar ca *censor* al valorilor politice puse în circulație de dânsule un singur for competent: atelierul sobru al conștiinței individuale.

\*

Cine dorește să fixeze în cuvinte neputincioase vraja individualității lui *Benito Mussolini*, cine caută să priceapă netăgăduita ascensiune a acestui regisor curajos al dramei naționale italiene postbelice, are

un singur mijloc la dispoziție: *presa* care-i înregistrează toate discursurile cu conștientiozitate și precizieune, căci într'o țară cu rafinată responsabilitate a cuvântului tipărit ziarele informează *drept* (chiar și cele de opoziție) asupra operei de guvernare, contrar obiceiului din alte țări, unde presa de partid *ascunde* adevăratele raționamente ale „bufnițelor parlamentare“. Insuș Președintele Consiliului de Miniștri are la spate un trecut activ de ziarist și această profesiune i-a intensificat elasticitatea temperamentului său polemic. Ca unul care a primit moravurile parlamentare, așezând la temelii lor *sinceritatea intențiilor* și mărturisirea lor *în public* fără teama de-a trezi valuri de contra-atacuri din partea partidelor opoziționale aventiniste iscălește tot mai mult, înlătură crud și chirurgical pe toți partizanii, cari se înămolesc în prea multe autojustificări filosofice, când guvernarea fascistă prezintă Națiunii un nou capitol al catechismului său programatic. Nu simte deci nevia *cinismului dictatorial*, care esasperează ziarele de tiraj, cultură echilibrul înclinațiilor politice ale maselor și surpă edificiul Statului prin infinitatea sa dialectică. Un lucru mai trebuie amintit aici. Analizând actualul eroism politic al vechiului caporal de „bersaglieri“, ne place să nu considerăm *socialismul* tinerețelor, deoarece în viața marilor convertiți dramatismul anilor de pregătire și așteptare are un interes de strict răboj biografic. Și în evoluția sufletească a lui Mussolini este ceva din neastâmpărul spiritual al Marilor Convertiți.

\*

Cum s'au rumenit împrejurările istorice pentru instinctul precis și bogat al acestui vultur cuminte, care a împrăștiat „potârnicăile“ regimului vechiu?

Cine crede că războiul mondial, cu toată pacostea pricinuită umanității, este un morman de ruine sângeroase, este un naiv, în cel mai îndulcit termin — un nepriceput. Războiul a desvelit goli-ciunea lipsurilor psihologice ale multor națiuni și, fiindcă vorbim despre peninsula italică, și ale poporului italian. Cumplita criză nervoasă, care bănuie în Europa dela

1914 încoace, a pus la o încercare de probă multe din teoriile sociale, care înfloriau în Europa sătulă de pace, de tihna relativă a unei jumătăți de veac. Amintesc, ca justificare, o *rugăciune* a poetului delicat Alexandru Vlahuță; „Doamne, mai trimite-mi vre-o nenorocire, care să mă zguduie, să-mi mai pot pipăi ființa întregă...“ Inseși ruinele ciclului de civilizație antică aceste bogății ale „subsolului“ italian, *singurele* bogății de această categorie, sunt îmbrăcate în mușchii verde, coama roșie a arcurilor de triumf hrănește acantul vesel: moartea principiu de viață...

Infrângerea dela *Caporetto*, o eclipsă parțială a orgoliului național, pricinuită în mare parte de propaganda socialistă a descoperit tineretului italic insuficiența de elasticitate a „veteranilor“ politice naționale, iar guvernanta regimului vechiu am putut constata, că a face toate concesiile *proletariatului* național înseamnă a reîmprospăta filosofia morală a fabulei porcului slobozit din coteț, care în loc să pască cuviincios în preajma grădinei, s'a deplasat „ață“ la varza fragedă din centru... Acum oricine cunoaște entitatea fisilogopsichologică a tipului italian prin observația zilnică a raporturilor sociale, această carte vecinic deschisă omului obicinuit a *pricepe* fără prea mulți *mijlocitori*, știe că ea nu se oprește la jumătatea abstracțiilor; odată acceptată o formă silogistică, tradiția dialectică multiseclară a celor 100 de orașe ale peninsulei înaintează până la ultimele ei consecințe. Se cristalizează rapid ultimele concluzii ale argumentărilor sociale; puternica clasă de muncitori ademeniți de fericirile lui Carl Marx a rupt, pe cât reiese din cronică imparțială a evenimentelor, orice relație cu bunul simț social al organice conviețuirii naționale.

Conferința pentru încheierea păcii dela Versailles avu darul de a *coace* rana, cu sau fără vina delegaților italieni. Anume interese ale Națiunii italiene în Adriatică rămaseră nerevendicate. Nu e locul să facem aici istoricul acestor „interese“ (evenimentele sunt calde încă); ne mărginim a spune, că doi oameni protestară energic: *Benito Mussolini* a cărui figură de *condottiero* prindea a se transforma în carne și oase și *Gabriele D'Annunzio Adriaticus*. Dar până când ultimul protesta *boem, individual-eroic și literar*, ca toți poeții, primul își trimi-

teă săgețile *precise* împotriva celor din Roma, dela masa de scris a unei redacții înfringurate, întemeiată *anume* în vederea acestui scop.

Iscălindu-și articolele dictate de un special *miros-istoric*, fără multe scrieri ideologice dar ascuțite acesta din urmă iscălea *voia* distinelui și de aici până la *marșul împotriva Romei* s'a strecurat un interval de timp destul de scurt.

\*

Pentru a putea inaugura o epocă febrilă de realizări îndrăznește, Mussolini mai are trebuință de adesiunea celui alt factor constituțional: *Coroana*, căci națiunea, care l-a eliberat din sânul său, îi pusese la dispoziție marea majoritate a *gagliardelli*-lor săi curajoși, a „voinicilor“ săi selecți. Și Regele Victor Emanuil al III-lea i-a dat-o repede, căci sunt regi înțelepți cari nu-și tem comoditatea dinastică de energiile politice originale, care pretind o „formă“ nouă de manifestare . . . N'am avut prilejul să vorbesc nicidecum cu actualul șef al progresului Italiei, dar am convins-o, că dânsul, în clipele de sobră auto-concentrare de conștiință *nu* neagă *patriotismul* și *dragostea pentru mulțimi* a „șefilor“ înlăturăți (dovada o avem în faptul, că o bună bucată de vreme a „colaborat“ cu unii dintre dânsii), numai cât dânsul are o nouă concepție despre această dragoste: iubirea sa pentru păturile largi ale populației nu este un fel de *sentimentalism dulceag*, ci „iubire armată“ cum însuș a mărturisit-o într'un discurs recent, — dragoste volițională, una care știe lucră supraveghia și, când împrejurările o cer, și *pedepsi* . . .

Cât despre „metoda“ de lucru și limbajul întrebuițat în relațiile cu cei cari vine în contact, deshid o paranteză. Câteva luni înainte muri directorul săpăturilor din For, ing. G. Boni, care prin sânguință neobosită dăruie lumii științifice Palatinul, Forul, cu toate semnificațiile lor politico-religioase, acel umbilicus Orbis Terrarum, de unde plecau toate liniile de conduită pentru provinciile imperiului. — Gabriele D'Annunzio adresa prietenului său din Palazzo Chigi o rugămintă cam în ritmul următor: „Fac apel la priceperea ta, la căldura inimii tale profund patriotice și te rog să încuviințezi înmormântarea lui supt unul din palmierii muntelui Palatin, acolo unde răposatul medită singuratec la o cât mai amplă valorizare a bogățiilor artistice, cari for-

mează orgoliul Italiei. Ingăduemi să-i făuresc eu un epitaf nemuritor“. I-se răspunse (telegrafic): „Trimiți-mi epitaful. Te îmbrățășez“. Stop. Mussolini.

În guvernarea popoarelor prinderea *momentului* politic este o artă mult mai prețioasă decât o meditare meticuloasă de-un an întreg. Cine știe prinde momentul politic se află cu o clipă înaintea adversarului, are o calitate în plus: în loc să iubească *numai* marele corp al națiunii, care-i așteaptă zilnic înțelepciunea, frângerea idealităților sale firești întru cuminicare pentru împăcarea Fatalității, îl și *stăpânește*, deschide toate posibilitățile de „răsuflare vremelnică“ clocotului său lăuntric. Și cine urmărește în mod desinteresat cronica zilei va putea constata, că aproape nu există operă de caracter public, fapte de politică externă, drumuri, poduri sau înzestrarea factorilor de producție și apărare a bunurilor naționale, fără ca ochiul său, pururea treaz, să nu controleze tot, fără ca simțul său de responsabilitate să nu simplifice formalitățile birocratice.

Guvernul lucrează, lucrează, lucrează. Zilnic și intransigent se le-

cuesc nevoile imediate ale mulțimilor cu *hotărâre* și *lealitate*. Se duce cea mai aprigă luptă pentru ridicarea valutei, se înfăptuesc ca sub bagheta magică a unui vrăjitor operele de utilitate publică, cuprinzând fără nici-o distincție *toate* interesele și *toate* categoriile sociale. Se intensifică cu *toate* sacrificiile necesare forțele combative ale țării, se înmulțesc uimitor mașinăriile, se transformă în puteri utilizabile căderile de apă și se cutreeră cu îndrăzneală nemărginirea văzduhurilor.

Cu tot caracterul pretins dictatorial al guvernării, părinții spirituali ai democrației să fie pe pace, căci națiunea înaintea *colectiv*, iar blândețile firi *a-politice* își pot consuma în tihnă și cu siguranța proprieității individuale obicinuita porție de macaroane. În centrul acestor realizări practice desfășură o neînfricată activitate individuală *la figura del Duce*, care, pentru aceasta, nu simte nevoia de-a scrie nici-o carte . . .

Iată de ce spuneam, că *Benito Mussolini* este un *mire* al Destinului istoric.

Roma, Oct. 1925

N. Buta

## S c r i s o r i d i n B e r l i n

În jurul tratatului dela Locarno.

Marea operă de la Locarno, care înseamnă după războiul primul pas de desarmare morală a Europei, a stârnit în politica internă germană o mare criză. Cel mai puternic partid din guvern, partidul naționalist, a cerut miniștrilor săi să-și înainteze demisiile, sub cuvânt că partidul nu admite sub nici un cuvânt tratatul dela Locarno, care, spune el, e îndreptat împotriva Germaniei. Spiritul oportunist al cancelarului Luther însă, care nu vrea să se supere cu naționalistii, dar pe de altă parte nu vrea să renunțe nici la Locarno, a căutat să dea crizei un aspect fără prea multă importanță din punct de vedere al afacerilor interne, lăsând astfel să se creadă că nu există nici o legătură între politica externă pe care trebuie s'o urmeze Reichul și frământările interne. În acest chip el speră să salveze politica de agitație șovinistă a partidului naționalist, de care-l apropie toată structura lui sufletească de la eșecul sigur la care ea singură s'a expus. Căci un lucru e clar: Când un partid se retrage dintr'un guvern de coaliție în care el numără printre deputații jumătate din numărul total al coaliției, urmarea este ca, sau să se încerce o

nouă regrupare de forțe sau să se dizolve parlamentul. Cancelarul Luther n'a făcut nici una, nici alta. Nu încearcă o nouă regrupare de forțe, în speranța că, tratatul de la Locarno odată votat cu ajutorul partidelor de opoziție, care în principiu sunt pentru Locarno, vechea coaliție cu naționalistii să poată fi restaurată. Pe de altă parte nu vrea să dizolve parlamentul, fiindcă în cazul acesta, partidul naționalist ar suferi sigur o înfrângere. În acest stadiu nehotărât se află Cancelarul Reichului în ajunul consfințirii marelui pact de pacificare a lumii.

Că pactul de la Locarno va fi votat de Reichstag, de Reichstagul de astăzi sau de altul dacă, ceea ce-i puțin probabil, acesta va fi dizolvat, nu mai incupe îndoială. Poporul german dorește, vrea pacea. Industria și comerțul german nu-și poate relua avântul de odinioară decât dacă se pot restabili condiții normale de siguranță, nu numai în Europa, ci în toată lumea. Restabilirea păcii, a unei păci durabile și sigure înseamnă pârghia prosperității ei economice. Tratatul dela Locarno îi oferă în sfârșit acest lucru. Cancelarul Luther este convins de ceea ce reprezintă pentru

viața economică a Reichului înțelegerea stabilită la Locarno, dar din motive de politică internă, care-i amorfesc acțiunile, e lipsit de energia pe care o așteaptă de la el nu numai streinătatea ci chiar poporul german însuși. Nu-i vorba doar, cum cu foarte mare dreptate susține ziarul „*Germania*“, organul Centrului catolic, de o simplă ratificare a pactului de la Locarno, ci de energia și sinceritatea cu care el va fi executat. Războiul a sădit atâtea disensiuni, a provocat și a favorizat nașterea atâtor prejudecăți, a turnat atâtea venin în suflete, încât e nevoie urgentă de a porni cu toată energia la marea operă de organizare metodică și neobosită a păcii. De aceea atitudinea Cancelarului, cât și a întregului cabinet german, atitudine de așteptare a rezultatelor favorabile, ce decurg pentru Germania din pactul de la Locarno, nu-i dintre cele dorite și necesare. Pactul de la Locarno acordă, e adevărat, drepturi, dar impune și datorii. Iar cea mai mare datorie pe care o impune e colaborarea sinceră și energică la demobilizarea și pacificarea spiritelor.

Acțiunea Cancelarului Dr Luther, care se desparte de simpatiile lui politice în ajunul și pe chestiunea ratificării pactului de la Locarno, pentru a se regăsi iarăși după ratificare, nu poate fortifica încrederea guvernelor aliate în dorința puternică de pace a poporului german. Zborul în zigzag, spiritul de oportunitate, atitudinea de expectativă, toate acestea nu au ce căuta când se încearcă garantarea vieții economice și morale a Europei.

## Scrisori din București

O săptămână pacifistă — Conferințele d-lui James V. Shotwell și expozeul d-lui I. G. Duca —

Contactul nostru cu străinătatea este din ce în ce mai activ și mai rodnic, de unde și evidentă tendința a politicii noastre generale către admiterea internaționalismului, a cărui umbră a început a nu mai produce îngrijorare nici în rândurile îndărățitorilor conservatori și reacționari.

Dacă am încerca însă să urmărim modul cum ideea necesității raporturilor internaționale, ca element constitutiv al politicii generale a Statelor, a luat naștere și s'a dezvoltat la noi, vom vedea că din timpurile cele mai vechi ale existenței noastre ca organizație politică — și poate mai cu seamă din vitregia împrejurărilor în care am fost puși să trăim —, noi am recunoscut importanța cuvenită legăturilor naturale ce trebuiesc întreținute, cu vecinii în primul rând, și mai apoi cu celelalte grupări omenești constituite, care aveau un trecut și o civilizație pe care le puteam folosi spre înmulțirea mijloacelor noastre de afirmare și progres.

Care sunt atunci motivele pentru care nu s'a putut duce până la capăt și trage toate consecințele unei atari concepții?

E explicabil deci, de ce Cancelarul a devenit în ultimul timp obiectul de atac al social-democraților, a democraților și a partidului centrului, care-i partid ce-și are reprezentanții în guvern.

Social-democrații și democrații nu vor în adevăr să admită ca ei, din opoziție, să susțină guvernul într'o chestiune așa de importantă, în care el este părăsit de propriul lui aliat, pentru ca să înlesnească astfel restaurarea coaliției, a doua zi după ratificare, a vechii coaliții de dreapta, cu naționaliștii în frunte. Ei cer de aceea disolvarea Reichstagului și efectuarea de noi alegeri. Rămâne de văzut întrucât cerințele lor vor fi satisfăcute. Căci atât Cancelarul, cât și Președintele Reichului, Hindenburg, sunt împotriva disolvării Reichstagului. Și se înțelege ușor de ce: ca oameni cari prin convingerile lor politice, pot fi deadreptul așezați în rândurile naționaliștilor, nu pot consimți la efectuarea unor noi alegeri, cari prin rezultatul lor ar însemna o blamare a politicii de revanșă și de veșnică agitație a partidului naționalist. Teama de noi alegeri, tocmai din partea grupării politice, care s'a declarat împotriva pactului de la Locarno, înseamnă însă o mare speranță pentru Europa: că poporul german înțelege importanța actului de la Locarno, că vrea să contribuie la organizarea păcii prin ratificarea lui împotriva campaniei de agitație șovină a partidului naționalist.

Berlin, începutul lui Noemvrie.

N. BAGDASAR.

Una, și cea mai hotărâtoare dintre cauze a fost însăși modalitatea generală, procedura oficială de întreprindere a raporturilor internaționale, determinate de capriciile unei diplomații secrete, care isbutise să-și facă o specialitate și să considere drept cel mai mare merit al său găsirea și în deosebi mânăirea formulelor iezuite ce știau să ascundă realitatea și să justifice în același timp cele mai nefaste atitudini și acte. De ea se izbeau și se sfârșeau cele mai vii dorințe de bună înțelegere și cele mai bune intenții de colaborare dintre popoarele înseși. Ea a împiedecat, această mentalitate sprijinită pe o astfel de procedură, realizarea mai din vreme a principiului fundamental pe care se întemeiază Statele moderne, *principiul naționalităților*, din nesocotirea căruia istoria omenirii a putut înregistra atâtea veacuri de frământări inutile și sângeroase.

Zorii atei lumi par a se anunța.

Ultima deslănțuire crâncenă, în învălmășagul căreia popoarele și-au împrăști neștiința și nepăsarea, a avut darul de a discredita sau anula anumite forme și

procedee, de a aduce pe planul întâiu vechi adevăruri recunoscute teoretic, și de a determina inaugurarea adevăratului sistem de conlucrare între națiuni. Realitatea și-a impus cerințele ei irefutabile, înăuntrul Statelor ca și în raporturile dintre ele. S'au creat și organe care să înlesnească și urmărească noile scopuri. Și din străduințele celor câțiva ani din urmă s'a conturat ca o condiție primordială a executării marelui plan de reorganizare politică a omenirii formarea mentalității necesare noii construcții.

Popoarele par dispuse în acest sens. Trebuie desfășurată însă o muncă stăruitoare și conștientă, de oameni a căror activitate să fie o garanție de obiectivitate și imparțialitate.

Dintre organizațiile închinete acestei nobile meniri, cităm drept cele mai de seamă; *Asociațiile naționale pentru Societatea Națiunilor*, *Dotajia Carnegie pentru pacea internațională* și *Federația universitară internațională pentru Societatea Națiunilor*.

Săptămâna trecută, primele două categorii de organizații pacifiste au avut manifestări care merită menționare, ca privindu-ne direct, ceiace ne-a și determinat să punem ca titlu al acestor însemnări — care tind să înfățișeze săptămânal o sinteză a evenimentelor, interne și externe — „o săptămână pacifistă“, în justificarea căruia s'a adăugat, pe lângă alte evenimente externe și expozeul așa de interesant al ministrului nostru de externe, d. I. G. Duca.

La Lausanne, Consiliul Uniunii Internaționale a Asociațiilor pentru Societatea Națiunilor și-a ținut conferința anuală obișnuită, discutând cu acest prilej: necesitatea înființării unei comisii permanente pentru studii legislative sociale, în legătură cu Biroul Internațional al Muncii; propunerea Loucheur pentru convocarea unei conferințe economice internaționale; proiectul de regulament pentru reclamațiile minorităților la Societatea Națiunilor, proiect care urmează a fi supus Adunării generale a Uniunii din anul viitor. La discuții a luat o parte activă Dna *Michaela Catargi* delegata Asociației române pentru Societatea Națiunilor.

La București, d. *James I. Shotwell*, profesor la Universitatea din Columbia și directorul secției istorice, și economice a Dotajiei Carnegie pentru pacea internațională, a ținut, după vizitele făcute prin țară, două conferințe și a dat ziarului „Adevărul“ un interviu, pe care le socotim vrednice de însemnat la o rubrică ce-și ia drept scop să înregistreze evenimentele mai de seamă ale fiecărei săptămâni.

În primul rând, să nu uităm că d. *Shotwell* a venit la noi în numele unei nobile insluții, care — după cum a spus-o cu toată autoritatea sa d. prof. D. *Gusti*, în salutul adresat D-lui *Shotwell* cu prilejul conferinței ținute la Institutul Social Român — a desfășurat o « operă splendidă, de înaltă valoare morală și științifică, și care este un complement necesar al activității Societății Națiunilor » Căci în adevăr, *Dotajia Carnegie pentru pacea internațională*, înființată prin celebra scrisoare a lui *Andrew Carnegie* de la 14 Decembrie 1910, scrisoarea prin care fiul săracului țesător din Dunferline, ajuns prin vrednicia și munca sa miliardar, încununa opera sa socială și umanitară — între altele: numeroase dotajii universităților engleze și americane și construi-

rea Palatului păcii de la Haga — lăsând suma de zece milioane dolari pentru înjgheburile acestei organizații care să lupte pentru suveranitatea războiului dintre popoare. — *Dotăția Carnegie* a realizat o operă politică și spirituală din cele mai însemnate.

Prin cele trei secții ale ei: 1. de economie politică și istorie; 2. de drept internațional și 3. de propagandă și educație, *Dotăția* a întreprins anchete, a organizat schimburi de profesori și conferențieri, a întemeiat cluburi studențești, a împărțit fonduri bibliotecilor europene — 200.000 dolari pentru biblioteca din Reims, câte 100.000 pentru cele din Louvain și Belgrad —, ajutoare studenților ruși din Constantinopol, Praga, Belgrad; subvenționează revistele, societățile ca și învățământul dreptului internațional în universitățile celor două lumi, a organizat planul unei „Istории economice și sociale a războiului mondial” pentru a arăta în mod științific cauzele războaielor și metodele practice de a le evita; în 1923 a înființat la Haga o Academie de drept internațional; scoate o mare colecție științifică de opere, texte, tratate judecătorești și documente diplomatice pentru a informa popoarele unele despre altele, înlăturând astfel prejudecățile și creând un spirit internațional.

În cele două conferințe ale sale, una asupra „istoriei războiului”, ținută la Academia Română, alta asupra „organizării păcii” la Institutul Social, d. *Shotwell* a căutat să arate pe deoparte cauzele și efectele nenorocite ale războiului — în prima — pe de altă parte planul și mijloacele de evitare a războaielor — în cea de a doua. Opera aceasta grea și delicată, conferințiarul a redus-o la o activitate stăruitoare și înțeleaptă de educație morală și umanitară și la o acțiune de propagandă entusiastă pentru un ideal de justiție.

Cu privire la rezultatele conferinței de la Locarno, d. *Shotwell* le-a caracterizat și stabilit astfel în interview-ul acordat: 1. Locarno a pus sfârșit în mod formal perioadei războiului; 2. Două popoare care au interese ce se lovesc s'au obligat să nu mai recurgă niciodată la forță; 3. Germania va intra în Societatea Națiunilor înlesnind astfel desvoltarea arbitragiului; 4. Înscriserea în dreptul internațional, pentru prima oară în mod formal, a principiului că refuzul arbitragiului face dovada agresiunii; 5. Înțelegerea încheiată pune Sovietele în fața unei situații radical schimbate, căci ele nu-și vor mai putea baza politica externă pe desbinarea puterilor europene și pe ignorarea Societății Națiunilor; 6. în fine încheierile stabilite la Locarno vor împiedeca Guvernul american de a mai întreprinde vre-o acțiune negativă în contra Societății Națiunilor, îndemnându-l din contră a pași cât mai curând din fața neutră în aceea a unei colaborări active cu organele menite să asigure pacea internațională.

Al doilea eveniment mai de seamă, petrecut tot la București, a fost expozeul d-lui *Duca* asupra politicii externe a guvernului. În deosebire de alte dați cu acest prilej, ministrul de externe al României a fost limpede și categoric. În afară de lucrurile mici, de frazele menite a da importanță activității sale proprii, d. *I. G. Duca* a făcut două declarații care după noi alcătuiesc întreaga valoare a expozeului său; 1. căutând să răspundă acuzației că politica actualului guvern nu ar fi decât continuarea politicii externe

inaugurată de Take Ionescu, d-sa a subliniat necesitatea ca politica externă a României să fie deasupra guvernelor și să însemne o continuă apărare a intereselor superioare ale Statului; apoi, 2<sup>o</sup> în ceea ce privește raporturile cu Rusia sovietică, d-sa a spus că guvernul român este gata nu numai să reia raporturile cu dânsa, dar să încheie și un pact permanent de neagresiune, cu condiția ca Rusia să nu pună în discuție granițele noastre actuale.

\*

Încă două contribuții care îndreptălesc titlul ales de noi. Președintele republicii cehoslovace, d. *Masaryk*, a făcut următoarea declarație cunoscutului violonist Bronislaw Hubermann, cu prilejul unei audiențe a cărei relatare a apărut în „Prager Presse”: Deslegarea crizei euro-

pene și asigurarea păcii se vor putea realiza numai prin înfăptuirea ideii pan-europene, adică crearea Statelor Unite ale Europei.

Iar d. *Ramsey Macdonald*, fost prim-ministru al Marii Britanii, a făcut câteva observații interesante într'un răspuns la caldele cuvinte de laudă aduse de d. *Georges A. Detry*, președintele „Uniunii presei străine” din Belgia, care i-a oferit un dejun. D-sa a susținut că „desvoltarea păcii e legată de cauza democrației”, pe care a definit-o ca „lege a evoluției și rațiunii, adaptarea lentă a instituțiilor la spiritul uman”.

Iată deci preocupări stăruitoare și entusiaste pentru răspândirea ideii pacifiste și asigurarea păcii între popore, înregistrate numai în interval de o săptămână.

G. V. Răcoasa

## BULETINUL ASTREI

### A s t r a l a s a t e

Dl prof. univ. *N. Ghiulea* a arătat în numărul trecut al revistei noastre, una dintre cele mai de seamă preocupări ale Secției social-economice a Astrei, când a adăncit și a lămurit necesitatea și importanța organizării țărănimii cu ajutorul *reuniunilor*, ce se pot înființa ușor și legal în temeiul legii asupra sindicatelor profesionale, votată la 26 Maiu 1916.

La rîndul nostru, toarcem înainte firul reluat de data aceasta, în publicitate, de către vicepreședintele secției noastre.

Se știe că primele *reuniuni* la sate își au începuturile pe la ani 1870—75 din inițiativa directorului băncii „Albina” regretatul Visarion Romanul. În Banat numărul lor ajunsese până către 30.

Cum toate acestea au fost reuniuni exclusiv de credit și cum pe atunci lipseau conducătorii imediați și îndrumările de toate zilele, aceste reuniuni n'au putut trăi prea mult, dar în altă parte, la Năsăud o astfel de reuniune înființată tot în aceeași vreme, reuniunea „Mercur” trăiește până azi, ca și reuniunea „Casa de păstrare” din Săliște.

De altă compoziție și cu scop mai apropiat de țelurile ce urmează să fie atinse de reuniunile a căror înființare intenționăm să o înlesnim acum la sate prin Astra, au fost cele două Reuniuni de agricultură: prima la Sibiu, înființată de regretatul Eugen Brote și Victor Tordășianu și alta la Orăștie, înființată la stăruințele dlui Dr. Ioan Mihu.

O altă formă a fost „Reuniunea proprietarilor de vite înființată la Orăștie condusă până la războiu de subsemnatul, care a asigurat vitele agricultorilor de peste 200 sate și a plătit *despăgubiri* care s'ar cifra azi în câteva milioane.

Dar după felul lor de lucrare, reuniuni erau aproape toate băncuțele

și cooperativele, în număr de aproape o sută, care îndeplineau pe satele noastre rolul de îndrumători și sprijinitori ai organizării economice și culturale a țărănimii noastre.

Amintesc toate aceste, ca să preintimpin cu argumente, eventualul scepticism și neîncrederea pesimiștilor de profesie sau din tradiția confortului.

Sunt convins că o muncă sistematică și înțelegătoare, sprijinită de intelectualii dela orașe și de fruntașii satelor va putea înzestra în scurtă vreme, majoritatea satelor noastre cu reuniuni agricole sau, cum le precizează legea, cu syndicate profesionale.

Țăranul nostru le-a mai văzut la el și mai ales la neamurile conlocuitoare: Sași, Svabi și Unguri și înțelegându-le importanța, le dorește și le îndrăgește. Noi cunoscând condițiile de existență ale acestor reuniuni în satele noastre, vom nuzi să asigurăm în primul rând aceste condiții. Se cere, în primul rând să lămurim importanța țărănimii noastre agricole ca factor economic și apoi rolul organizării prin reuniuni a forțelor individuale răsărite.

Se cere să lămurim pentru toți marea importanță a producției directe, în care, la noi, agricultura ocupă locul de frunte.

Și în fine să dăm țărănimii noastre îndrumările și ajutoarele necesare pentru alcătuirea și conducerea reuniunilor, care să nu patroneze decât organisme lucrative, care soluționează nevoi sociale și economice locale și cerute de interesele bine pricepute ale economiei noastre naționale.

Aceste condiții satisfăcute, avem toată nădejdea că în timpul cel mai scurt se vor face primele începuturi, ce vor fi secondate de înfăptuiri numeroase.

Și cu acestea „Astra” se va găsi la sate ca la ea acasă.

Vasile C. Osvadă.

## ACTUALITĂȚI

## PENTRU PĂSTRAREA PORTULUI STRĂMOȘESC

Între obiceiurile bune și datinele, cari au păstrat sufletul poporului nostru curat și neatins de influențele popoarelor conlocuitoare, sunt și obiceiurile pe cari le are în veșmânt, în port. Una din caracteristicile distinctive ale Românului a fost în trecut și mai este în bună parte și azi portul său, pe cât de simplu, pe atât de frumos și de interesant. Fiecare ținut, aproape fiecare regiune care prezintă o mică unitate geografică își are portul său. Pitorescul portului românesc constă în mare parte în deosebirile după ținuturi în culori, forme, motive alesături și țesături. Descrierea amănunțită a acestor deosebiri ale portului strămoșesc dela ținut la ținut, uneori chiar dela sat la sat, e una din problemele pe cari etnografia noastră ar trebui s'o facă fără întârziere.

Rezolvirea acestei probleme ne-ar face cunoscut unul din factorii componenți ai civilizațiunii noastre populare, despre care puținii străini cari o cunosc spun că e una din cele mai frumoase din lume. Ne-ar învăța apoi să ne apreciem după merit portul național, care pe lângă că e înzestrat cu atâtea motive artistice de valoare, ne-a fost în trecut o pavază de apărare a naționalității noastre.

Cât de frumos se îmbină de pildă eleganța cu modestia în portul săliștenesc. Și cum întregeste portul pădurencelor din Țara Hațegului sau din Bucovina mediul de viață al plaiurilor împădurite, cu simplitatea formelor și a culorilor lui, spre deosebire de portul locurilor scăldate în soare și roditoare din Banat sau de peste munți; cu bogăția lui de culori în alesăturile și fluturii de pe fotă și cămașă!

Și cât de impozanți sunt Mărginenii dela poalele Carpaților Meridionali, cei cari cutreerău cu turmele lor de oi țările române dealungul și dealatul, sau plășii din munții Moldovei, cari păstrează în portul lor amintirea vremilor bătrâne, cu o bună parte din tradiția neamului!

Această tradiție însă începe a se uita. Portul strămoșesc ni se duce, se părește. Nu numai în satele cu populație mixtă, dar și în cele mai curate sate românești dela poalele munților noștri. Întâlnești mai ales fete și femei îmbrăcate pe jumătate românește, jumătate cu haine străine, zise „domnești“. Adeseori le vezi cu ii sau cămăși românești și dela brâu în jos cu rochii, sau întors, cu fuste și cătrinte românești și dela brâu în sus cu bluze stre-

ine. E urât și desgustător acest amestec de porturi și prezintă de cele mai multe ori adevărate caricaturi.

În multe sate portul copiilor s'a uitat de mult și acum și bărbații, mai ales cei sosiți de prin America, Rusia și Basarabia, se îmbracă nemțește, sau rusește, într'un port ce se aseamănă cu portul Bulgarilor cari umblă cu zarzavaturi prin târgurile noastre.

Nu vom cerceta acum cauzele de părăsire a portului strămoșesc, ci, cu inima plină de durere, constatăm numai acest fenomen, atât de înristător pentru cei ce ne-am născut și am crescut în haine românești.

Câtă durere ne încearcă, când în satele noastre frunțase, — cum sunt cele din „Margine“ în pavilioanele de joc tot mai rar găsești Dumineca și 'n sărbători feciori în mândrul port al satului. Bătrânii nici nu se mai adună în jurul jocului, ca altădată, căci se scârbesc de moravurile și deprinderile ce le observă la tinerii noștri, „domn“ și „domnișoare“, cu pantofi de lac, cu ciorapi de mătase de diferite culori, cu mânuși și pudrați, deci cu toate aparențele înșelătoare ale modei pe ei. Și'n loc să joace tradiționalele noastre jocuri, se'ntrec în fel și fel de dansuri cu mișcări triviale, cari vatămă bunul simț al sătenilor noștri. Cu părăsirea portului iată, se părăsesc și jocurile naționale și alte datine și deprinderi bune din trecut.

Alt fenomen, ce se observă în purtarea costumului național, este următorul:

În multe sate, ba în regiuni întregi se uită și se părește tocmai ceea ce este particular al portului și se împrumută elemente din alte regiuni, pentru a face portul cât mai înzorzonat și astfel a-i șterge orice urmă de originalitate și de bun gust. Nu e bine să se amestece porturile, ci e frumos să-și păstreze fiecare sat nuanțele sale în culori felul său de pregătire a hainelor, cu un cuvânt particularitățile sale. Pentru că aceste particularități și deosebiri, ce stau în formă, culori, izvoade, dau pitorescul portului nostru.

Nu ne putem închipui nici o răspândire a costumului săliștenesc pe 'ntreg cuprinsul țării noastre, în dauna celorlalte porturi. Nici nu putem aproba felul de comercializare al acestui port, practicat de croitorii și negustorii din județul Sibiu, cari pe-o întindere mare desfac un nou fel de port săliștenesc, cât se poate de înzorzonat, broderii, forme și tipare cumpărate dela străini,

de cel mai prost gust. Hainele acestor negustori de cele mai multe ori nu au nimic din proprietățile celor originale dela Săliște. Prin răspândirea lor numai se profanează adevăratul port săliștenesc, dacă se poate aplica aici acest termen.

După aceste constatări, să ne 'ntrebăm ce e de făcut pentru menținerea portului strămoșesc? Până vom avea o expunere științifică a lui, va mai trece timp. Până atunci ținem să atragem atențiunea intelectualilor noștri de pe sate, a preoților și învățătorilor, dar mai ales a doamnelor preotese și învățătoare să supravegheze fiecare în satul său să nu se părăsească portul românesc și nici să nu se amestece cu elemente din alte regiuni. „Asociațiunea“ noastră în cadrele despărțămintelor sale, asemenea poate stăruii prin conferențiarii săi pentru menținerea portului strămoșesc.

Nu vrem o unificare a porturilor românești, ci vrem să păstrăm bogăția și varietatea în alesăturile iilor și țesăturile catrințelor și a șorțurilor, în crețuri, răuri alțițe, în învelitori sau broboade, în combinarea culorilor, în hainele bărbătești ca și'n cele femeiești, pentru ca să menținem nenumăratele variante ale portului românesc.

Vrem să nu se uite tradiția țesutului și a cusutului. Să nu se uite alțițele, motivele și desemnurile vechi, să revenim la tradiția bună, la aspectul cuviincios și liniștit al port uluidin bătrâni. Modelele vechi să fie colectate pentru muzee. *Alexandru Iosof*

## CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE

## TEATRU

## Prăbușirea

piesă în 4 acte de Ion Peretz

Dela piesa istorică, în care coloritul local arhaic și simpatia, cu care suntem predispuși să îmbrășim figura tragică evocată, suplinește uneori calitățile reale dramatice ale autorului, d. Peretz a trecut la drama modernă, care se sprijine numai pe analiza psihologică, în formă dramatizată, și pe tehnica de scenă. De aceea față de drama modernă suntem mai pretențioși.

Di Peretz nu este la întâia încercare de acest fel, dar „Prăbușirea“ este ultima sa lucrare. Ea trebuie să marcheze deci o evoluție. Judecată însă în lumina dramei moderne contimporane, rezistă cu greu. Acțiunea este diluată, dialogul prea adeseori banal, distractiv, ceea ce poate fi o calitate în comedie, dar este un defect în dramă. N'are forța de a ne ținea atenția într'o continuă încordare, urmărind firul principal al acțiunii.

Un judecător de instrucție (Di N. Dimitriu), corect și cinstit, trăește fericit cu soția-i credincioasă (dna O. Bârsan). Frumoasă și cochetă, Maria Arcuda, soția judecătorului, are mai mulți admiratori. Printre aceștia unul Radu Socoleanu (di Neamțu-Oțtonel), un don Juan cu mare

trecere, egoist și cinic, încrezut în talentul său de cuceritor, care niciodată n'a dat greș. Pe doamna Arcuda însă n'a putut-o învinge și atunci în perversitatea lui plănuește o răsunare crudă, care distruge fericirea familiei Arcuda. Intriga lui prinde, Arcuda își alungă soția în mod brutal. Crezând pe un moment în nevinovăția soției sale, judecătorul își cere iertare și se pare că vechea căsnicie fericită s'a restabilit. Dar îndoiala i-a rămas; alimentată de vorbele pe cari le produc saloanele unei capitale, cași șezătoarea unui sat, ea îl mistuie și îl duce la convingerea că soția lui totuși nu este curată. Aceasta îl părăsește a doua oară și definitiv.

Nu putem vorbi de o concepție originală a autorului în desnodământul conflictului. Soții Arcuda se ceartă, se împacă, se ceartă din nou și în sfârșit se despart pentru totdeauna, după ce constată reciproc că nu se mai iubesc — și printr-o discuție absolut neestetică. Apoi între actul al treilea, care se sfârșește cu împăcarea celor doi soți și al patrulea, unde această familie încearcă o nouă viață, este o prăpastie. Sunt două acțiuni aproape. Caracterul personajilor numai în actul ultim se definește, conflictul adevărat acum izbucnește, păcat că cele trei acte dela început ne-au pregătit la o oarecare indiferență. Actul ultim singur ar putea forma drama. Dramatică este în orice caz numai materia acestui act.

Câteva cuvinte despre limbă. Stilul dlui Peretz are un mare defect: franjuismul. Nu-i de ajuns că eroii se numesc Jean, Paolo, Ninette, etc. și se salută cu „bonjour” și „au revoir”, dar mai avem și o siluire a gramaticii. În loc de un genitiv corect dela numele românesc, avem forma „lui Marie”, iar cuvântul de onoare este înlocuit cu „parola” de onoare. Apoi expresia forțată „mi-e desagreabil”, ș. a.

În rolul Mariei Arcuda, care nu realizează intențiile isbeniene ale autorului, dna Bărsan s'a străduit să dea relief unui personaj insuficient caracterizat. A fost în același timp cochetă și plină de demnitate. Dna Aura Fotino ni se pare lipsită de temperament artistic. Are defectul că vorbește prea corect, adecă cu dicțiune exagerată și deci falsă. Talentul multiplu al dlui Neamțu-Ottonei ne-a dat o nouă creație în tipul reușit al lui Radu Socoleanu. Dsa are în fiecare rol ceva nou, pe fiecare personajiu pe care-l înfățișează știe să-l individualizeze. Din contră, jocul dlui Psatta este dogmatic. Corect dl Dimitriu în rolul judecătorului integru și dl Voicu. Exagerat a interpretat dl Serban tipul „secătorei” Florea Simigrului. Simpatice dna Stanca Alexandrescu în surdălnica Nineta și dna Jipescu-Hodos în naiva Titina.

### Bizanț

de Mircea Rădulescu

Așteptăm turneele teatrelor din Capitală, și mai ales pe cele ale Teatrului Național, pentru jocul ales al artiștilor protagoniști — și numai al acestora, — dar și pentru a vedea talentul lor manifestându-se într-o operă de valoare. Căci artistul mare se înjosește când apare pe scenă într-o piesă lipsită de relief, cu figuri șterse și somnoroase, incapabile să deștepte în noi fiorul sfânt al emoției artistice.

Turneul recent al Naționalului din București, condus de Maria Filotti, o mân-

drie a scenei românești, cu jocul fin, palpitant al unui temperament artistic superior, a dat, aici în Cluj, un spectacol cu *Bizanț*-ul dlui M. Rădulescu, care-i o piesă cel puțin mediocră. Cunoaștem intențiile dlui director Cornelii Moldovanu, dar efectul urmărit de dsa iese pe dos, căci astfel de piese sunt menite să provoace neîncredere în producția noastră dramatică. Din fericire avem și piese mai bune decât acelea pe cari le încurajează dl Moldovanu. Spațiul nu ne permite să stăruiem, analizând *Bizanț*-ul, dar n'avem motive să combatem pe cei cari au condamnat-o, când s'a jucat pe scena din București.

### CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Ștefan Mețeș: *Moșiile Domnilor și boierilor din Țările române în Ardeal și Ungaria.* (Biblioteca „Semănătorul” No. 83-84.) Broșura aceasta este o valoroasă contribuție la o carte care va cuprinde toate legăturile Ardealului cu Țările române în cursul veacurilor și care va trebui să vină în curând, pentru a arăta științific cauzele solidarității nației, împărțită sub atătea stăpâniri. Se va dovedi atunci că această solidaritate se datorește unui viu și neîntrerupt contact între Românii din Țările române. Desele dislocări de populație, din Ardeal în Țările române și viceversa, provocate de neconținutele războaie și de aspirările domnilor de pământ; daniile făcute de regii unguri și principii ardelenii domnilor și boierilor români, grija acestora pentru bisericile ardelenesti; desele drumuri ale armatelor române prin Ardeal, etc. sunt tot atâtea cauze ale solidarității de ale cărei roade ne bucurăm astăzi, și cari așteaptă cerțătorul harnic care să le desgroape din noianul de studii și documente. Dl Mețeș a adunat în această broșură știrile referitoare la una din aceste cauze: Moșiile domnilor și boierilor români în Ardeal. Abia despre câteva dintre acestea se știa câte ceva până acum. Și chiar dacă unele dintre ele erau cunoscute de specialiști, publicul mare cetitor puțin știa despre această importantă chestiune. Prin publicarea lor în populara bibliotecă dela Arad, dl Mețeș le-a coborât în fața ochilor celor mulți cari acum își plămădesc conștiința națională cu orizonturi mai largi și temelii mai solide. Ne gândim la marea noastră populație școlară. Aceștia celind această broșură vor vedea că nu numai câțiva dintre marii voievozi români și-au fălăit steagul, sau au durat biserici pe aceste plaiuri, după cum se credea până acum. Stăpânirile domnilor și boierilor români au fost neîntrerupte și presărate pe întreg teritoriul Ardealului: dela Brașov până în Maramureș, Sătmăr, și'n Țara Hașegului; pe valea Mureșului și a Târnavelor, ca și pe a Someșului. O simplă hartă a satelor acestora ne-ar indica o mulțime de pâlcuri de stăpânire românească cari erau adevărate centre de radiație ale vieții românești pentru Ardealul întreg. Mulți dintre acești domni au ridicat biserici; unii au făcut diferite daruri, iar alții au făcut să licărească speranțe de eliberare în sufletul nației de aici. Și chiar dacă cei mulți n'au contribuit direct la perpetuarea vieții românești de pe aceste plaiuri, neconținutul contact al celor de aici cu cei care veniau din locurile unde era o viață românească organizată, era o continuă re-

vărsare de valuri în râul solidarității românești. Obiceiurile se răspândeau, limba se îmbogățea și se reîmproaspeta cu elemente de pretutindeni, cultura, puțină câtă era, se strecura în toate părțile. De aceea cartea dlui Mețeș merită să fie citită de cât mai mulți. Ar fi o pregătire pentru lectura acelei opere mari despre care vorbiam la început și, pe care tot dela dsa o așteptăm. Studiile în această direcție, publicate de dsa până acum, ne dau această speranță.

\*

Cuvântul. — Foiletonul ziarului bucareștean „Cuvântul”, la care colaborează câțiva dintre cei mai străluciți scriitori ai generației tinere, ține singur locul unei reviste prin problemele pe cari le pune și prin forma în care le desleagă. În numărul de Duminecă, 1 Noemvrie, dl Cezar Petrescu comentează un articol din Ramuri al dlui D. Tomescu, despre literatura de după războiu. Găsind neîndreptățit pesimismul dlui Tomescu, pentru care literatura postbelică nu aduce nimic nou față de literatura anterioară, dsa analizează câteva din operele acestei epoci aflându-i originalitatea în îndreptarea spre realitatea interioară, realitatea spiritului, care pulsează și în literatura rusească. Înnoirea este mai mult de manieră, decât de altitudine.

Desprindem din această schiță de psihologie postbelică și de analiză literară următoarele rânduri, cu valoare de confesiune — dl C. Petrescu fiind însuși unul dintre scriitorii cei aleși ai „literaturii de după războiu”, la noi:

„Războiul a fost o terapeutică spirituală, ne-a inițiat în funcțiunile sufletului. Chiar când a dat literaturii acele ființe desaxate, sensibilități devorate de o întimă desasperare, victime ale experienței premature în suferință, aruncați în toate contradicțiile. Furia de distrugere și de negație care de șapte ani ia formele atâtor școli vremelnice, cu durata de un sezon, este și ea simptomul nevoii de a crea baze și direcții. Războiul ne-a învățat sensul tragic al destinului omenesc; toată neliniștea religioasă și metafizică e semnul unei epoci turburi, în desordine de sentiment și de idei, dar care-și caută așezare.

„Și tocmai aci stă deosebirea între literatura dinainte de războiu și între aceasta actuală. Au dispărut iubirile facile, adulterul dela ora cinci, nimicurile șarmante, după a căror lectură încheideai cartea ca după o flecăreală grațioasă dar incorsistentă. Scrisul nu mai e diletant. Că alege o ficțiune ori un episod al realității, prin maniera cu care abordează problemele vieții și privește realitatea, chiar în fantazia și ironia acra dar pătrunsă de tragism, scriitorul se află înaintea unei probleme. Nu de tehnică ci de direcție spirituală. Nu scrie pentru a demonstra — o, nu! căci ar fi atunci altceva decât literatură. Dar scrie pentru a se elibera. Războiul a lărgit viziunea lumii și a invadat conștiințele. Chiar cei mai săraci sufletește se simt umbriți de o aripă nevăzută care planează peste toate frunțile.

„Literatura de astăzi e de fapt apelul către „comunitatea invizibilă”, cum o numește Wells, apelul pentru a unifica eforturile umane și a pune capăt desordinei spirituale”.

## CRONICA MEDICO-SOCIALĂ

Biologia generală în învățământul medical

Spre deosebire de celelalte state europene cu cari întreținem legături diplomatice, Franța nu ne trimite numai miniștri plenipotențiar ci și ambasadori culturali de o valoare, cu care s'ar putea ilustra gloria oricărei universități din Europa. În rândul acestor prețioși misionari ai civilizației latine intră și profesorul Jeannel. Cine se interesează de învățământul nostru medical a putut să remarce, că prin noul regulament al facultății de medicină din Cluj, care intră în vigoare cu acest an școlar, se fac unele inovații fericite în acest învățământ, cari traduc ritmul paralelismului modern ce trebuie să existe între progresele științifice și programele analitice ale facultăților. După noua orânduială a materiilor, studenții în medicină din Cluj vor avea marele avantaj de a beneficia de audierea lecțiilor de biologie generală ale savantului profesor Jeannel. Deși la prima vedere pare a nu avea nici o conexiune cu doctrinele pe cari se reazimă medicina, totuși biologia generală trebuie să rezide la baza învățământului medical alături de anatomie și fiziologie. Dacă anatomia scrutează detaliile alcătuirii mașinii umane, iar fiziologia analizează mecanismul intim al organelor cari compun această mașină, biologia în general și în special biologia umană scrutează acele legi ale vieții, cari explică de multe ori un șir de taine în dosul cărora se mișcă resorturile existenței noastre și pe cari doctrinele medicale mai specializate nu caută să le scruteze. E temerar să studiezi evoluția și patologia vieții omenesci, fără să ai o privire de ansamblu asupra pulsațiunii vieții așa cum se manifestă dela cele mai elementare infusorii până la ființele superioare pluricelulare, organizate și disciplinate. Privind medicina prin prisma multilaterală construită din învățăturile generoase ale biologiei generale, vom înțelege mai bine temelia, pe care se sprijine edificiul vieții. De aceea salutăm cu multă bucurie prezența profesorului Jeannel în rândurile profesorilor dela facultatea de medicină din Cluj, și felicităm inspirația fericită a acelora, cari au implântat studiul biologiei generale la baza învățământului medical.

Astra medicală și biopolitică.

Societatea de mâine publică în acest număr planul de activitate elaborat de secția medicală și biopolitică a „Asociațiunii”, constituită la Cluj la 1 Noiembrie c. Dupăcum se poate vedea, sunt formulate o serie de deziderate,

din a căror realizare putem spera o îmbunătățire a situației precare a salubrității publice, situație datorită în mare parte lipsei unei educații igienice. Valorile biologice sălășluite în corpul națiunii noastre ne îndreptățesc să nădăduim, că dacă vom putea canaliza forțele lui vitale pe un drum bun, poporul va fi în stare să se ridice la culmi, pe cari popoare vecine le urcă cu apropiate perspective de a le atinge, deși nu însumează complexul valoros de calități psihico-fizice ancestrale, din cari e țesută structura intimă a elementului românesc.

Actualitatea sifilisului ereditar.

Cu riscul de a cădea în banalitate repet accentuând din nou rolul considerabil, pe care-l joacă sifilisul în patologia socială și repercusiunea puternică pe care o are asupra problemei demografice. Într'un stat unde natalitatea înregistrează cifre ridicate problema nu este — poate — așa de ardentă. Mortinatalitatea românească este cu mult mai mică decât mortalitatea enormă a copiilor în primele luni, datorită alimentației defectuoase. Noi nu suntem așa de alarmați de problema sifilisului ereditar ca alte țări, Franța de pildă, unde unitățile omenesci, cari se pregătesc să-și facă apariția pe lume, se bucură de o solicitudine atât de minuțioasă, cum n'o cunoaște alt stat. Investigațiile profesorului Couvelaire, făcute în cea mai mare maternitate din Paris, au dat rezultate alarmante și au contribuit la crearea dispensariilor pentru tratamentul gravidelor sifilitice (și-ar avea rostul și la noi, în centrele mari cum sunt Bucureștii). Dar să revenim la actualitate. Iată despre ce e vorba: În Octombrie c. sifiligrafiilor, pediatrii și obstetricianii francezi s'au adunat în congres la Paris, pentruca să discute problema sifilisului ereditar. Inițiativa a fost luată de „Liga națională franceză contra pericolului venerian”, fiind motivată de „obscuritatea care domnește în ceea ce privește frecvența, formele și tratamentul sifilisului ereditar”. Regret că strămoșii cadrelor nu-mi permite să comentez mai pe larg problemele variate, cari s'au adus pe tapet și cari aş dori să trezească interes în toate părțile intelectuale, în cari pătrunde revista aceasta. Sunt probleme cu un aspect social de interes general pentru prosperitatea oricărui popor. Totuș voi rezuma concluziile privitoare la profilaxia sifilisului ereditar în următoarele: 1) Se va interzice formal căsătoria sifiliticilor în fazele active ale infecțiunii; 2) candidații la mariaj, cari au avut în

trecut sifilis pe care l-au tratat, se vor supune unui nou tratament în lunile cari precedează căsătoria; 3) bărbatul care contractează sifilisul în cursul căsătoriei va face tratament intens cu efect curativ pentru sine și profilactic pentru soție; 4) soția gravidă a unui bărbat sifilitic va fi tratată cu energie, chiar dacă nu prezintă nici un semn de sifilis; 5) copilul născut din părinți sifilitici va fi supus la tratament, chiar dacă nu arată nici un semn al boalei.

Congresul a mai emis încă o serie de propuneri privitoare la educația profilactică a publicului în materie de sifilis și la educația sexuală și antiveneriană, care să fie realizată, în toate stabilimentele de instrucție secundară și superioară, într'o formă, care să nu atingă susceptibilitatea părinților și a copiilor.

Monografiile la sate

Ziarele ne informează, că d. Dr. Cazacu, directorul regiunii sanitare a circumscripției Iași, a preconizat înființarea de monografii redactate de medicii de circumscripție în satele din cercul lor. Laturea interesantă a acestei inovații admirabile este capitolul privitor la situația epidemiilor. Grație lui medicul de circumscripție sau de județ va putea să-și formeze oricând o idee clară de împrejurările locale cari favorizează sau stânjenesc izbucnirea unei boale contagioase și astfel se va putea lua măsuri de preveniune sau se vor putea cel puțin să se atenueze efectele prea violente ale morbidității. Monografiile preconizate de d. Dr. Cazacu sunt un pas mai departe înspre realizarea acelor deziderate mai îndepărtate, cari privesc nu numai igiena rurală și epidemiologia ci vizează ținerea în evidență a întregului material omenesc născut din fertilitatea rustică așa de binecuvântată a poporului nostru, dar neglijată și iluzorie din cauza mortalității înspăimântătoare a copiilor în primii ani ai vieții. Când primordiala preocupare a medicilor de circumscripție, mai numeroși decât astăzi, va fi supravegherea deaproape a copiilor nou născuți și îndrumarea mamelor pe calea unei alimentații naționale, vom putea spera să îmbunătățim rușinoasa situație statistică, prin care ni se arată, că România are cea mai mare mortalitate din toate țările civilizate cu excepția — bine înțeles — a Rusiei unde împrejurările excepționale au produs tulburările profunde, destul de cunoscute.

Dr. Aurel Voina

\*\*\*\*\*  
 \* Răspândiți Societatea de Mâine \*  
 \*\*\*\*\*



## FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNALE

MAI MULTĂ GRIJĂ  
PENTRU ȘCOALA STATULUI.

Intâmplarea ne-a purtat în săptămânile trecute pe drumurile câtorva, dintre înfloritoare sate de pe Valea Mureșului. Cară încărcate cu belșugul câmpului se înșirue pe uliți; în jurul lor țărani cu fața luminată de mulțumire. A fost un an binecuvântat de cer, cum de mult nu s'a mai pomenit pe aceste locuri.

În dreapta și în stânga răsar ca din pământ clădiri noi, masive, înalte, cu ferestrele deschise larg pentru aer și lumină multă. „Se schimbă fața satului” — îți încălzești sufletul cu un astfel de gând și cu tinerească închipuire. Zărești în viitorul apropiat țara înflorită de sate îmbelșugate cu țărani cu multă lumină în suflet și multă sănătate în corp... Dar în inima satului aspectul desperat al unei clădiri despre care o inscripție strămbă, cu caractere de felul acelor care se desgroapă la vechea Ulpia Traiana, mărturiseste, că e școală primară, — îți tournă plumb pe aripele închipuirii. În jurul ei câteva scânduri amintesc de existența unui gard pe vremuri de basm; tencuiala de pe pereți, bătută de vitregia vremurilor; ochiurile sparte ale geamurilor îți cerșesc par'că pomană... Și privești-tea aceasta jalnică se repetă cu o încăpăținată insistență. Intr'un sat un țaran ne spune că localul este neîncăpător pentru mulțimea copiilor, obligați sub pedeapsă aspră să-l cerceteze. Dar porunca-i poruncă și bieții copii ateargă la „isvorul de lumină” și sorb cuvântul binecuvântat al dascălului; câți prin bănci, câți pe bănci, câți tăvăliți pe jos, ca'n muștiu care școală turcească.

Acesta să fie ochiul satului, lumina la razele căreia să se plămădească nădejdea viitorului? Atâta s'a ales din strigătele noastre după „cultura celor mulți”, care va schimba fața țării? Dacă în satele acestea, unele dintre cele mai înstărite ale Țării, îți rânjește o școală atât de disperată ce va fi în celelalte, multe și pline de sărăcie!?

Improprietărea a adus bunăstare în casa multor țărani, dar fără de lumina școlii nimic se va alege de ea. Boalele sufletești și trupești de cari mișună satele dacă nu vor fi înlăturate viitorul va fi mai crud decât trecutul...

Intellectualii dela sate, învățați pe țaran să-și îngrijească școala mai mult decât însăși casa lui! Nu-l învățați cu mila statului, că e așa de sgârcită și de târzie și prea adeseori murdărită cu politicianism. Voi să-i roștiți aceasta zilnic în urechi, până nu e prea târziu.

Învățați-l să vadă în școală mândria lui, inima și cugetul lui!

HORIA TRANDAFIR

— Numărul de față al revistei noastre fiind dublu (46—47) numărul viitor apare cu data de Duminică 29 Noemvrie. Mulțimea scrisorilor din străinătate și nota foarte actuală a articolelor, ne-au constrâns să dăm acest număr dublu.

Societatea româno-ceshoslavă „Jarnik-Bârsanu”. Societatea româno-ceshoslavă „Jarnik-Bârsanu” din Cluj de sub președinția dlui prof univ. Silviu Dragomir, fiind recunoscută personalitate juridică, a avut o întâie ședință în seara de 9 Noemvrie hotărând asupra acțiunii viitoare. Întăiu de toate a decis să organizeze o șezătoare cu program ceho-român pe ziua de 19 Decemvrie, cu care ocazie vor concerta orchestrații cehi ai operei din Cluj sub conducerea maestrului Dobrovsky, iar dl inginer Monasterianu va vorbi despre orașul Praga explicând cu ajutorul proiecțiilor. De încheiere se vor executa cântece populare cehi și române. Publicul clujean va urmări cu interes manifestațiunile acestea menite a întări legăturile dintre cele două popoare atât de avizate unul la altul.

Un chestionar interesant. — Excelențelul ziar cehoslovac *Prager Presse* trimete cititorii săi un chestionar pentru a afla preferințele și gusturile lor. Este o metodă practică și merită a fi instituită și la noi. Vă plac caracterele literelor, tiparul. Ce fel de rubrici vă interesează îndeosebi? Împărțirea rubricilor vă place? Dorți suplimente literare, sportive, ilustrate, iubiți caricaturile? Ce aveți de spus asupra serviciului de informație? Ce credeți necesar să se facă din punct de vedere redacțional și administrativ pentru ca presa să fie și mai perfectă, să se facă și mai necesară? Chestionarul cehoslovac dă de gândit. *Prager Presse* a organizat un adevărat plebiscit, iar părțile vor fi interesante. Nu ne putem izola de lumea cititoare, ci-i o curiozitate înțeleasă să-i știm gusturile și preferințele.

„Europa Contemporană”. Sub acest titlu am grupat în numărul nostru de azi mănușul de corespondențe trimise de colaboratorii noștri din Paris, Berlin, Roma, Praga și București. Suntem fericiți că putem oferi cititorilor, aceste articole cari conțin informații prețioase despre ceiaze pulsează în viața Europei. Prin ele contribuim la cunoașterea mentalității politice actuale, a curentelor sufletești și a evenimentelor din domeniul culturii, puncte preconizate în programul revistei noastre. Cititorii vor și să aprecieze munca corespondenților noștri precum și silința revistei de a-i informa la timp, din care rezultă și numărul nostru de azi, pe care am fost silii să-l scoatem mărit (dublu) din cauza materialului vast, de actualitate, sosit săptămâna aceasta dela colaboratorii noștri.

Studentii comuniști. O știre de ziar ne vestește că s'ar fi hotărât eliminarea din toate universitățile din țară a studenților înscrisi în partidul comunist. Măturisim dela început că această știre nu o putem crede deși știm că sunt miniștri capabili

de orice absurdități. Nu o putem crede pentru că atâta vreme cât comuniștii sunt organizați legal în partid nu pe putem închipui că a face parte din acest partid din punctul de vedere al instrucției științifice ar fi mai condamnabil decât a fi înscris de exemplu în partidul liberal? Cum educația științifică nu este privilegiul studenților din partidele burghize, nici un text de lege nu impune studenților să nu facă parte din partidul comunist. A-i pedepsi deci pe aceștia pentru o faptă nesancționată, ar însemna a răsturna întreaga ordine de drept cu principiile ei pretutindeni statornice, decând constituționalismul a luat locul arbitrarului șefilor de stat. Noi cari prin democrația noastră suntem deparie de programul comunist, protestăm împotriva unei măsuri care astăzi în toată Europa — mutatis mutandis — numai în Rusia comunistă ar fi posibilă.

„Cuvântul”. Numele acestui ziar bucareștean cititorii noștri l-au întâlnit des în coloanele noastre, pentru simplul motiv că aduce material a cărui actualitate nu se perimează cu trecerea alor 24 de ore, și pentru că am găsit în el contribuții serioase la cunoașterea foarte multor probleme. Ne-a fost drag *Cuvântul* pentru exemplara consecvență, nealterata obiectivitate în înfățișarea problemelor dela ordinea zilei, precum și pentru nota de fină intelectualitate impregnată conținutului său. Într-o vreme când faptul divers dominează presa noastră zilnică, desvăluind din el nu sensul omenesc, ci sensul pornografic și imoral, „Cuvântul” a avut curajul să ridice forța ideii, care a luminat puternic coloanele vechilor noastre publicații ardelenesti. Adăogați forma ciselată cu grijă, varietatea frazei prin care s'a ridicat deasupra stereotipiceii limbi gazetărești, și nu uitați credința cinstită în puterea unui ideal. Iată cu ce a fost „Cuvântul” în primul lui an de existență, superior ziarelor celorlalte, de cari nu a fost întrecut nici în privința informațiilor. Felicitând pe contrații dela „Cuvântul”, le urăm pentru anii ce vin, același succes.

Mari uzine noi la Berlin. În cercurile tehnice din Berlin se discută înființarea unor mari uzine, care să aprovizioneze întreg orașul cu apă caldă și caldura. Cum însă înființarea unor asemenea uzine necesită fonduri uriașe și cum lipsa de capital este acută, nu se poate porni deocamdată la începerea lucrărilor.

Standardul vieții în Germania. În toată Germania s'a înregistrat de la August încoace, când s'a votat un nou tarif vamal, prin care au fost urcate simțitor taxele de import la articolele alimentare, o urcare de prețuri, care variază între 30 și 40%. Iar ca urmare a acestei scumpiri a articolelor alimentare, se înregistrează pretutindeni agitații muncitorești, cari urmăresc urcarea salariilor în raport cu scumpirea vieții.

**A** bonamentul plătit înainte este razimul cel mai solid al unei publicații și garanția dezvoltării presei în ARDEAL

## SĂPTĂMÂNĂ ECONOMICĂ - FINANCIARĂ

Industria forestieră. Industria fagului fiind la început, iar cea a stejarului gătită prin prohibirea exportului, industria noastră forestieră se reduce la rășinoașe.

Producția cherestelilor noastre este de peste 4 milioane metri cubi. Consumul intern de abea dacă consumă un sfert din producție, restul e liber la export. Taxa de export care reprezintă 10% din prețul de cost și concurența ce ne o fac chiar și țările cele mai îndepărtate, fac ca exportul nostru să stagneze.

În porturi și prin gări stau depozitate aproape 200.000 vagoane care reprezintă o avere considerabilă. Vântul și ploaia degradează marfa, și prețul ei scade.

Avem o importantă industrie forestieră care însă nu are de bușeurile asigurate. Vechii clienți ne părăsesc, alții noi cu greu ne facem. Aci e un viciu. Trebuie să fie o cauză sau mai multe și ele trebuie găsite.

De sigur, întâia, e prețul de cost al mării noastre. Producem mai scump și cerem prețuri mai mari ca țările concurențe: Suedia, Norvegia, Rusia și chiar Iugoslavia. Brațe avem, muncitorii sînt destul de prost plățiți. Românășii noștri chinuși din Maramureș pot spune oricui ce sufar pe Valea Murașului. Atunci unde e răul? Sa fie o proastă organizare industrială? Să fie o insuficientă organizare comercială?

A doua cauză e insuficienta standardizare a mărfurilor noastre. Noi nu producem la fel și mai ales cum ni se cere de piețele străine.

A treia cauză e lipsa unei bune organizări a comerțului nostru anterior. Noi nu avem în străinătate — în locurile unde se poate cere marfa noastră — agenți comerciali pricepuți care să informeze pe producători asupra piețelor străine, și să facă legătura comercială necesară. Cu „diplomați”, cu „băieți de bani gata”, cu „cuconășei cu haine răscoite și monoclu în curent cu moda, cu sporturile, cu arta” nu facem afaceri de comerț. Ridicarea unui corp consular și de agenți comerciali e o chestie vitală pentru noi.

A patra...  
Și sunt mai multe. Dar nu suntem oameni să le privim cu seriozitate,...

Camere de comerț minoritare. Mărturisim că rămănem înmărmuriți în fața desfășurării mijloace ale politicii orientale. Nu știm dacă un politician occidental poate avea atâtea resurse, atâtea sfori și atâtea șuruburi în politica sa ca unul oriental!

Invenția cu camerele de comerț minoritare este una din cele mai specific bizantine.

Camerele de comerț sunt organe de reprezentanță a industriei și comerțului. Ele trebuie să reprezinte aceste activități economice și întreprinzătorii trebuie să aibă o reprezentanță reală în ele. Aceste camere deci trebuie să fie expresia sinceră a unor alegeri liberi exprimate. În ele își au locul cele mai reprezentative personalități ale comerțului și industriei.

Din cauze istorice, sociale și politice. În țara noastră majoritatea comerțului și industriei nu este în mîna elementului etnic românesc. Aceasta, firește, e un rău și o nedreptate pentru acest popor a cărui mare majoritate este alcătuită

din elemente etnic românești. Dar este o situație de fapt, care trebuie luată în considerare. Și acest rău să îndreaptă cu timpul în urma unei politici naționale urmărite cu stăruință.

A romaniza cu sila camerile de comerț firește este o cale, însă una cu totul superficială și insuficientă. Adăugând pe lângă membrii aleși un număr de membri numiți care să-i majoreze, se pot crea camere de comerț cu majoritate românească, însă nu se câștigă nici un comerciant sau industriaș român mai mult. Pentru paradă vom avea președinți de camere de comerț români însă inițiativa acestora de îndrumare a comerțului industriei vor fi fără viață fără bună dispoziție, fără tragere de inimă.

În multe locuri minoritarii au demisionat și întreprinzătorii au rupt legăturile firești cu reprezentanța intereselor lor.

Dar mai e încă ceva. Noțiunea de „minoritar” poate avea în mîna unui politician abil un înțeles foarte elastic. Nu numai la Oradea sau la Cluj membrii aleși au fost majorați de membrii numiți dar și la Galați și la Giurgiu, orașe românești de la întemeierea lor. Aici interesele politice de partid — dacă nu prețuind și chiar aici peste muni — au fost în joc.

Am crede că și de data aceasta, după sistemul național liberal, interesul național nu a fost de cât paravanul intereselor politice de partid.

\*  
Călătorii pe căile ferate. Cine susține căile ferate? Cei bogați sau cei săraci? Veniturile din taxele de transport a mărfurilor sunt în cea mai mare parte date de transporturile mărfurilor cari se consumă în masă. Și consumătorul în masă e pătura țărănească și muncitoare: Căștigurile la căile ferate nu decurg din bușinele baloturi sau parchete cu mărfuri de lux, ci din multe baloturi și lăzi cu mărfurile de întâie necesitate. Dar veniturile din taxele de transport a călătorilor decurg din prețul biletelor celor 40 milioane călători dela clasa III-a unde toți plătesc. Din cei 800.000 călători ai clasei I-a nici un sfert nu-și plătesc biletul, iar din cei 8 milioane ai clasei a II-a nici jumătate.

\*  
Bugetul poștelor. Bugetul pe 1926 a făcut multe victime. Una din ele este d. ing. N. Cerchez directorul general al poștelor. Nu ne pare rău de această despărțire cu toate că dsa pleacă — se zice — pe motiv că nu s'au aprobat creditele cerute. Ne-ar fi fost mai simpatic dacă pleca mai de mult. Poșta, ca și orice instituție, a suferit mult de lipsa unui om de inițiativă, de energie și de muncă. Un astfel de om are și o acțiune psihologică asupra funcționarilor, e ca un puternic regenerator electric care alimentează întreaga rețea.

Firește că și dl Cerchez are dreptate. Bugetul pe 1926 marchează un plus de 100 milioane la veniturile din sporirea taxelor, dar numai 15 milioane plus la cheltuieli. E cam puțin, poșta are multe lipsuri, lipsuri materiale fără de care nu-și poate împlini obligațiile sale. Dar totuși dl Cerchez nu are dreptate, fiindcă din activitatea sa trecută nu rezultă că ar fi făcut ceva dacă avea și credite mai mari.

Să mai cercăm și cu alții!

Experți streini. Nu e bine să fi nici judecătorul propriei tale cauze, nici medicul celor din familia ta. Interesele personale și sentimentele întunecă dreapta judecată și rabește obiectivitatea.

Țara românească suferă de multe rele, dacă unele sunt de competență judecătorească, multe sunt de competența medicilor și chirurgilor sociali și economici.

Ar fi bine dacă pentru fiecare din aceste rele, care dau crize grave țării noastre, am aduce câte un expert străin.

Se propun pentru criza monetară profesorul englez John M. Keynes, profesorul suedez Gustav Cassel, sau profesorul francez Charles Rist. Pentru toate celelalte se pot propune specialiști eminenți.

Nu mai o întrebare? La ce ar folosi sfatul unui expert străin dacă nu l-am asculta?

Este în viața noastră publică atât patriotism dezinteresat pentruca să se sacrificie interesele particulare pe altarul binei general?

Trăim de patru ani supt povara dorinței dlui Vintilă Brătianu de a revaloriza leul. Pentru aceasta, pentru beneficiul unui număr restrâns de rentieri gătuie cu sistem întreaga noastră activitate economică, nimicește producția, face imposibilă viața tuturor. Lumea întreagă geme supt povara dorinței dlui Vintilă Brătianu, și se plînge de suferințele ce trebuie să îndure. Toți l-au spus că duce țara la dezastru, că îi amână refacerea și ridicarea cu jumătate de veac, și dl Vintilă Brătianu, deși vede și el aceasta, ține la dorința sa de îmbogățire a rentierilor săi dragi, cu orice jefire. Ar asculta dsa pe Keynes mai mult de cât pe producătorii români?

Sau alt om politic cu alte „dorinți” ar putea să jertfească interesele partizanilor săi de dragul fericirii generale?

Am zice că nici o îndreptare nu se poate aștepta dela oamenii politici vechi. Trebuie întreg regimul de guvernământ răsturnat. Ne trebuie partidul care va pune interesele generale înaintea intereselor particulare, ne trebuie partidul care să nu aibă interese particulare.

\*  
Prietenii străini. Dl Georges Blondel, profesor la Școala de Inalte studii comerciale din Paris, un bun prieten al României a venit în părțile noastre pentru studii economice. Săptămâna trecută a ținut la București o conferință despre „Restabilirea echilibrului european”.

Secția social-economică a Astei a invitat pe dl Blondel să ție o conferință și la Cluj.

Dr. George Rusu

avocat

Strada Traian 159 București

# „Asigurarea Românească“

Societate Anonimă Română de Asigurări Generale  
**Capital Social 12.000,000 Lei**  
BUCUREȘTI, STRADA LUTERANĂ No. 4

A PLĂTIT, despăgubiri de INCENDIU, în luna Octombrie, a. c.

**Lei : 5.128.204**

plătind numai pentru o singură daună (Moara Fraților Ghendrich  
din Chișinău): **Lei : 3.485.244**

potrivit următorului act de lichidare :

Subsemnații proprietari ai Morii **Frații Ghendrich** din **Chișinău**, asigurată la Societatea „**Asigurarea Românească**“, sub polița No. 10.521, fiind lichidați pentru dauna de incendiu, suferită la acea moară cu suma de :

**Lei 3.485.244** (Trei milioane patru sute opt zeci și cinci mii două sute patru zeci și patru), ne declarăm pe deplin mulțumiți cu această lichidare, nemai având nici o altă pretențiune față de Societatea „**Asigurarea Românească**“.

(ss) **B. Ghendrich** (ss) **Abram Ghendrich**  
(ss) **Aron Ghendrich** (ss) **Litman Volf Ghendrich**

Chișinău 13 Octombrie 1925.

Riscurile în contra incendiului ce „**Asigurarea Românească**“ și puternicii săi reasiguratori garantează, în întreaga țară au atins la 31 Octombrie a. c.

## 2 miliarde 296 milioane lei.

Această mare încredere de care „**Asigurarea Românească**“ se bucură, e datorită: culanței în lichidare și plăței imediate.

# „Asigurarea Românească“

primește asigurări și în ramurile :

**Viața populară**

cu plata primelor lunar și participare  
la tragerile de amortizare lunară

**Viața,**

cu examinare medicală.

**Transport** pe apă și  
uscat.

**Accidente.**

**Mortalitatea Vitelor**

**Grindina.**

**Direcțiunea Generală.**



Adresa abon...

D. G. Bogdan Duică  
prof. univ. Str. Minervii 7

Ex. de onoare

265

# ROMEN & HERBERT

CLUJ

Calea Regele Ferdinand No. 13.

Stofă de reverenzi pentru pre

S'a început sezonul de toamnă și durează cât ține stocul!

## „LEBEDA“ S. A.

IN CLUJ, STR. IAȘILOR Nr. 14.



Prima fabrică română de  
**PLAPOME**, saltele, vestminte de pat,  
vată și pentru prelucrare de pene aran-  
jată cu curent electric.

## Magazin de candelabre pt. Ardeal S. A.

CLUJ, CAL. REG. FERDINAND 11.

**Mare depozit de lămpi  
și material electric!**

VÂNZARE EN-GROS ȘI EN-DETAIL

Magazin de încălțăminte

## PETRE S. BACIU

București, Strada Academiei No. 16.

Se găsesc gata și comanda  
se efectuează prompt.

## Intreprinderile Forestiere Române

SOCIETATE ANONIMĂ

Capital Social și Rezerve Lei 70,000.000

SEDIUL:

Cluj, Calea Regele Ferdinand No. 36.

UZINELE:

Valea-Drăganului gara Poieni, Coșnea gara Trotuș,  
Leșnic halta Veșel, Cloșani.

Adresa telegrafică: „FORESTIERA“ Telefon 11—50  
Desfacerea mărfurilor se face prin Rezent. Generală

„COMERTUL LEMNULUI“ S. A.  
Cluj, Regele Ferdinand No. 38.

Adresa telegr: „COLE“ — Telefon 11—50

# ARONSON

Mare casă de **expediție** și  
**transport**, cu legăturile cele  
mai sigure în țară și streinătate  
Firmă veche de perfectă încredere

**BRAȘOV, Piața Libertății**

(casa veche a Sfatului orașenesc)

# ASTRA

Prima Fabrică Română de Vagoane  
și Motoare S. A.

Licența exclusivă de fabricațiune în România-  
Mare pentru cazane moderne cu înaltă tensiune

**Cazane secționale  
sistem Gefia**

pentru presiune de regim până la 32 Atm.

Pentru oferte a se adresa Direcțiunei Generale:

**București, Str. Lascar Catargiu 11.**

Adresa telegrafică: Vagonastra

Scrisori: Căsuța poștală 136

sau Direcțiunei fabricelor din Arad